

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK
ÇAĞI TRAVMALARI, SOSYAL DESTEK VE MADDE
KULLANMA EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem SANCAK

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emel Aner AKTAN

AĞUSTOS – 2022

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK
ÇAĞI TRAVMALARI, SOSYAL DESTEK VE MADDE
KULLANMA EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem SANCAK

ORCID ID: 0000-0003-3202-2880

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

“Bu tez 09/08/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile
kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Emel Aner AKTAN	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Haydeh FARAJİ	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Kader BAHAYİ	Başarılı	

Enstitü Müdürü
Onay

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İrem SANCAK
09.08.2022

ÖNSÖZ

Tez sürecime büyük katkı sağlayan, bu zorlu yolda bana güvenip, değerli bilgi birikimi ile bana desteğini sürekli hissettiren, birlikte çalışmaktan ötürü kendimi çok şanslı hissettiğim hem süpervizörüm hem tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Emel Aner Aktan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmama katılan ve katkı sunan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

Değerli yardımları, güler yüzleri ve güzel fikirleri için sevgili arkadaşlarıma; her zor anımda motivasyonumu korumama yardımcı olan, gösterdiği eşsiz sevgi ve desteğiyle yanımda olan İzlem Anıl Balakkız'a sonsuz teşekkür ederim. Son olarak, emekleri ve paha biçilemez destekleri için annem Nuray Sancak ve babam Yusuf Sancak'a, kardeşim Emin Can Sancak'a en derin teşekkürlerimi sunarım. Her zaman bana inandığınız ve hedeflerime ulaşmam için beni motive ettiğiniz için minnettarım.

İrem SANCAK

09.08.2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
 GİRİŞ	 1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	6
Araştırmanın Varsayımları	6
Anahtar Kelimeler	6
 BÖLÜM 1: KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	 7
1.1. Çocukluk Çağı Travmaları	7
1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Türleri	9
1.2.1. Duygusal İstismar	10
1.2.2. Fiziksel İstismar	11
1.2.3. Cinsel İstismar	12
1.2.4. Duygusal İhmal	13
1.2.5. Fiziksel İhmal	13
1.3. Sosyal Destek	14
1.4. Sosyal Destek Türleri	17
1.5. Madde Kullanma Eğilimi	19
1.6. Madde Kullanma Eğilimini Etkileyen Faktörler	21
 BÖLÜM 2: YÖNTEM	 24
2.1. Araştırmanın Modeli	24
2.2. Araştırmanın Örneklemi	24
2.3. Veri Toplama Araçları	24
2.3.1. Sosyodemografik Bilgi Formu	25
2.3.2. Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28).....	25
2.3.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	25
2.3.4. Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği	26
2.4. Veri Toplama İşlemi.....	26
2.5. Verilerin Analizi.....	27
 BÖLÜM 3: BULGULAR.....	 28
3.1. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı.....	28
3.2. Ölçeklerin Normallik Dağılımı	29

3.3. Katılımcıların Ölçek Ortalamaları.....	30
3.4. Madde Kullanma Eğilimi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	31
3.4.1. Madde Kullanma Eğiliminin Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	32
3.4.2. Madde Kullanma Eğiliminin Yaşadığı Kişiye Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	32
3.4.3. Madde Kullanma Eğiliminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	33
3.4.4. Madde Kullanma Eğiliminin Sigara Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	33
3.4.5. Madde Kullanma Eğiliminin Alkol Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	34
3.4.6. Madde Kullanma Eğiliminin Psikiyatrik Destek Alma Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	35
3.5. Madde Kullanma Eğilimi Olan Çalışma Grubu ve Madde Kullanma Eğilimi Olmayan Kontrol Grubunun Çocukluk Çağı Travmaları ve Sosyal Destek Puanlarının Değerlendirilmesi	35
3.6. Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	36
3.7. Çocukluk Çağı Travmaları ile Sosyal Destek Algısının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi.....	39

BÖLÜM 4: TARTIŞMA.....41

4.1. Madde Kullanma Eğilimi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların İncelenmesi	41
4.1.1. Madde Kullanma Eğiliminin Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	41
4.1.2. Madde Kullanma Eğiliminin Yaşadığı Kişiye Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	42
4.1.3. Madde Kullanma Eğiliminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi.....	43
4.1.4. Madde Kullanma Eğiliminin Sigara ve Alkol Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	43
4.1.5. Madde Kullanma Eğiliminin Psikiyatrik Destek Alma Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	44
4.2. Madde Kullanma Eğilimi Olan Çalışma Grubu ve Madde Kullanma Eğilimi Olmayan Kontrol Grubunun Çocukluk Çağı Travmaları ve Sosyal Destek Puanlarının Değerlendirilmesinin İncelenmesi.....	45
4.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi.....	46
4.4. Sosyal Destek Algısının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi	47

BÖLÜM 5: SONUÇ VE ÖNERİLER	48
KAYNAKÇA	50
EKLER.....	62
EK 1. Etik Kurul Onayı.....	62
EK 2. Katılımcı Bilgilendirme ve Onay Formu	63
EK 3. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	64
EK 4. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	66
EK 5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	69
EK 6. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği	71

KISALTMALAR

APA	: American Psychological Association
MMPI	: Minnesota Multiphasic Personality Inventory
CTQ-28	: Çocukluk Travması Anketi
MKE	: Madde Kullanma Eğilimi
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
Ort.	: Ortalama
SS.	: Standart Sapma

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	28
Tablo 2: Normallik Testi Sonuçları.....	29
Tablo 3: Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanların Dağılımı	30
Tablo 4: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Cinsiyet Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları	32
Tablo 5: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Yaşadığı Kişi Değişkeni için ANOVA Sonuçları	32
Tablo 6: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Gelir Durumu Değişkeni için ANOVA Sonuçları	33
Tablo 7: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Sigara Kullanımı Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları	34
Tablo 8: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Alkol Kullanımı Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları	34
Tablo 9: Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Psikiyatrik Destek Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları	35
Tablo 10: MKE Olan Çalışma Grubu ile MKE Olmayan Kontrol Grubu Arasında Çocukluk Çağı Travmaları Puanlarının Karşılaştırılması	36
Tablo 11: MKE Olan Çalışma Grubu ile MKE Olmayan Kontrol Grubu Arasında Sosyal Destek Puanlarının Karşılaştırılması	36
Tablo 12: Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	38
Tablo 13: Çocukluk Çağı Travmalarının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	39
Tablo 14: Sosyal Destek Düzeyinin Madde Kullanma Eğilimini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	40

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Çocukluk Çağı Travmaları Türleri	10
Şekil 2: Sosyal Destek Modelleri	16
Şekil 3: Sosyal Destek Türleri	18
Şekil 4: Bağımlılık.....	20

Tezin Başlığı: Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyal Destek ve Madde Kullanma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tezin Yazarı: İrem SANCAK

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emel Aner AKTAN

Kabul Tarihi: 09.08.2022

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 60 (tez) +12 (ek)

Anabilimdalı: Psikoloji

Bilimdalı: Klinik Psikoloji

Araştırmada, çocukluk çağında travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin azaltılmasında sosyal desteğin rolü var mıdır sorusunun cevabı aranmıştır. Aynı zamanda çeşitli demografik bilgilerin madde kullanma eğilimini farklılaştırıp farklılaşdırmadığı incelenmiştir. Araştırmanın evrenini yaklaşık olarak 27216 Samsun genelinde yaşayan ve öğrenim gören 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden oluşturmuştur. Çalışmada, bu sayının üstünde 316 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak; katılımcıların, demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla “Sosyodemografik Bilgi Formu”; çocukluk çağı travmaları için “Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)”, sosyal destek için “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve madde kullanma eğilimi düzeyleri için “Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır. Erkeklerin madde kullanma eğiliminin, kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, yalnız ve arkadaş ile yaşayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, orta ve yüksek gelir durumu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Sigara ve alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, sigara ve alkol kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, psikiyatrik destek almayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Fiziksel ihmal ile duygusal ihmal düzeyinin pozitif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Sosyal destek düzeyinin, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Sosyal destek düzeyi negatif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyal Destek, Madde Kullanma Eğilimi

Title of the Thesis: Investigation of the Relationship Between Childhood Traumas, Social Support and Substance Use Tendency in University Students

Author: İrem SANCAK

Supervisor: Dr. Lecturer Emel Aner AKTAN

Date: 09.08.2022

Nu. of pages: viii(pre text)+60(main body)+12(App)

Department: Psychology

Subfield: Clinical Psychology

In the study, the answer to the question of whether social support has a role in reducing the substance use tendencies of university students who were exposed to childhood trauma was sought. At the same time, it was examined whether various demographic information differentiated the tendency to use substances. The population of the research consisted of approximately 27216 university students between the ages of 18-25 living and studying in Samsun. In the study, data were collected from 316 university students above this number. As data collection tools; "Sociodemographic Information Form" to learn the demographic information of the participants; "Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-28)" was used for childhood traumas, "Multidimensional Scale of Perceived Social Support" for social support and "Scale of Substance Abuse Tendency" was used for levels of substance use tendency. It was determined that the tendency of men to use substances is significantly higher than that of women. It was determined that the substance use tendency of the participants living with their families was significantly lower than the participants living alone and with friends. It was determined that the substance use tendency of the participants with low income status was significantly higher than the participants with middle and high income status. It was determined that the substance use tendency of the smokers was significantly higher than the non-smokers. It was determined that the substance use tendency of the participants who received psychiatric support was significantly higher than those who did not receive psychiatric support. It was determined that the emotional abuse, physical abuse, sexual abuse, emotional neglect and physical neglect experiences of the participants with a tendency to use substances were significantly higher than the participants without a tendency to use substances. It was determined that the social support levels of the participants with a tendency to use substances were significantly lower than those who did not have a tendency to use substances. It was found that childhood traumas significantly predicted the tendency to use substances. The level of physical neglect and emotional neglect positively predict the tendency to use substances. It was found that the level of social support significantly predicted the tendency to use substances. The level of social support predicts the tendency to use substances negatively.

Keywords: Childhood Traumas, Social Support, Tendency to Use Substances

GİRİŞ

Üniversite dönemi; kişinin benlik bütünlüğünün tamamlanabildiği ve kendilerini gösterme çabasında olduğu dönem olarak görülmektedir (Durmuş ve Okanlı, 2018: 178). Üniversite döneminde, öğrenciler hem gelişimsel açıdan kimliği ve bağımsızlığını kazanma çabasına devam ettikleri hem de üniversite yaşamına ve bu yaşamın getirdiği problemlerle mücadele etmeye çalıştığı kritik dönemlerden biri olarak belirtilmektedir (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005: 35).

Üniversiteye gitmek ve adapte olma sürecinin; kişinin hayatındaki büyük değişimlerden birinin olduğu ve bu dönemde, kişinin ailesinden ayrı kalma, yeni arkadaşlıklar edinme, yeni ortama uyum sağlama, ekonomik sorunlarla baş etme, akademik yaşama alışma ve yurt yaşamını öğrenme gibi pek çok sorun ile karşılaşabildiği belirtilmektedir (Özer ve Deniz, 2014: 1242).

Lanier, Nicholson ve Duncan (2001)'a göre aile yanından ayrılarak uzak bir yere gitme, tanımadığı bir çevrede yaşamaya başlama gibi yaşadığı değişimlerin kişide stres yaratabildiği ve üniversite öğrencilerin, alkol ve madde kullanımlarını arttırabilmektedir.

Stresle başa çıkma modelinde madde kullanımı; kişinin yaşamının farklı alanlarında karşı karşıya geldikleri sorunlarla veya zorluklarla baş edebilmenin ve bu durumun ortaya çıkardığı olumsuz duyguları azaltmanın aracı olarak gördüğü belirtilmektedir (Wills ve Hirky, 1996). Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde; son yıllarda madde kullanımının arttığı dikkat çekmektedir (Ögel, Çorapçıoğlu ve Sır, 2004: 117).

Madde kullanma eğilimi; farklı sebeplerden dolayı kişilerin madde kullanmaya karşı yatkınlığının olması olarak tanımlanmaktadır (MacAndrew, 1986: 229). Kişilerin madde kullanma eğilimini etkileyen pek çok faktör olduğu bilinmektedir ve özellikle çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olduğu belirtilmektedir (Toker ve diğerleri, 2011: 89).

Çocukluk çağı travmaları; kişinin çocukluk döneminde yaşadığı fiziksel istismarı, duygusal istismarı, cinsel istismarı, fiziksel ihmali ve duygusal ihmali kapsayan genel

bir kavramdır. Çocuğa yönelik aktif şekilde uygulanan fiziksel ve duygusal olarak çocuğun zedelenmesine neden olan her tür davranış istismar olarak değerlendirilirken çocuğun bakımının, eğitiminin vb. ihtiyaçlarının karşılanmaması ise ihmal olarak açıklanmaktadır (Demirkapı, 2013: 23). Yapılan araştırmalar, yetişkin kişilerin çocukluk döneminin bir kısmında en az bir kere travmatik yaşantıya maruz kaldığını belirtmektedir (Fratto, 2016: 442).

Çocukluk dönemindeki travmatik yaşantıların, yeterli düzeyde başa çıkamadığında ciddi düzeyde kalıcı veya uzun dönemli etkileri görülebilmektedir. Ayrıca bu etkiler, çocuğun yaşamı boyunca gelişimi adına engelleyici özellikler taşıyabilmektedir (Bilchik ve Nash, 2008; Perry, 2006: 32-35). Bu açıdan, kişilerin çocukluk döneminde yaşadıkları duygusal, cinsel ve fiziksel istismar veya fiziksel ve duygusal ihmalin, yetişkin dönemindeki birçok ruhsal bozuklukların gelişiminde rol oynadığı belirtilmektedir (Alpay, Aydın ve Bellur, 2017: 219; Colman ve diğerleri, 2008).

Skeer ve diğerleri'ne (2009) göre, anne ve babanın çocuğu ihmal etmesi, aile içerisinde şiddetin olması, çoklu kardeş nedeniyle anne ve babanın yeterli şekilde çocuklarla ilgilenmemesi, çocuğun aşırı kontrollü veya aşırı serbest yetiştirilmesi gibi durumlar madde kullanma eğilimini arttırmaktadır.

Ebeveynlerin çocuklarını istismara ve ihmale maruz bırakması; çocukları sokağa yönlendirdiği ve çocukların sokakta madde ile tanıştıkları görülmektedir. Bu sebeple, istismar ve ihmallerin madde kullanımı açısından risk oluşturmaktadır (TUBİM, 2007: 109). Kayış (2019), madde bağımlıların çocukluk çağında travmatik yaşantılara maruz kaldığını bildirmiştir. Bu bağlamda, çocukluk çağı travmaları ile madde kullanma eğiliminin ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Madde kullanma eğilimiyle ilişkili olan diğer bir kavramın ise sosyal destek olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin yeterli şekilde sosyal desteğinin olmaması; öğrencinin içine kapanmasına, derslerinde başarılı olmamasına, riskli davranışlar sergilemesine ve madde kullanımı gibi olumsuzluk içeren durumların görülmesine neden olabileceği belirtilmektedir (Sever, 2015: 2).

Cobb (1976) sosyal destek kavramını; kişinin ilgi gördüğü, sevildiği, başkalarının saygısını kazandığı ve karşılıklı şekilde sorumluluk alarak bir ağı parçası olduğu inancına destek bilgiler olarak açıklanmaktadır. Kişinin yaşadığı pek çok sorunun temelinde, yetersiz sosyal desteğin varlığına değinilmektedir ve kişinin zorlayıcı yaşam deneyimleriyle baş edebilmesinde sosyal desteğin önemi vurgulanmaktadır (Budak, 1999: 4). Piko (2000) çalışmasında ise kişilerin babaları tarafından algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde kullanımını anlamlı şekilde yordadığını ancak arkadaş ve anneden algıladıkları desteğin madde kullanımının anlamlı şekilde yordamadığını bulmuştur.

Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptıkları çalışmada, madde bağımlılığı olan kişilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde bağımlısı olmayan kişilere oranla daha düşük olduğunu bulmuştur. Bu açıdan, üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin yüksek olması, madde kullanma eğilimini azaltan bir etken olarak beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, çocukluk çağında travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin azaltılmasında sosyal desteğin rolü var mıdır sorusunun cevabı aranmıştır. Aynı zamanda çeşitli demografik bilgilerin madde kullanma eğilimini farklılaştırıp farklılaştırmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın Hipotezleri

- H1: Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, madde kullanma eğilimini pozitif yönde yordamaktadır.
- H0: Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.
- H2: Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimini negatif yönde yordamaktadır.
- H0: Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

- H3: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.
- H0: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
- H4: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşüktür.
- H0: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
- H5: Erkek öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri kız öğrencilerin madde kullanma eğiliminden anlamlı düzeyde yüksektir.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
- H6: Ailesiyle yaşayan öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi yaşadığı kişiye göre göre farklılaşmamaktadır.
- H7: Düşük gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi orta ve yüksek gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi gelir durumuna göre farklılaşmamaktadır.

- H8: Sigara kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi sigara kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi sigara kullanımına göre farklılaşmamaktadır.
- H9: Alkol kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi alkol kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi alkol kullanımına göre farklılaşmamaktadır.
- H10: Psikiyatrik destek alan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- H0: Üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamına ve akademik hayata yönelik pek çok sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu sorunlarla başa çıkabilmek ve yaşadıkları stresi azaltabilmek adına madde kullanımına yönelebildikleri görülmektedir. Bu nedenle özellikle üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin incelenmesinin önemli olduğuna inanılmaktadır.

Madde kullanma eğilimi ile çocukluk çağı travmaları ile sosyal destek algısının birlikte incelenmesinin, madde kullanma eğilimi için risk faktörlerinin belirlenmesinde yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Gelecekte madde kullanımını önleyici müdahale çalışmalarında, araştırma bulgularının katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Aynı zamanda, literatür incelendiğinde; madde kullanma eğilimine yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan araştırmanın literatürdeki boşluğu doldurması beklenmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma COVID-19 pandemi süreci devam ederken yapıldığı için araştırma verileri, çevrimiçi şekilde toplanan veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri, araştırmada kullanılan ölçeklerdeki sorular ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmaya katılan öğrencilerin, veri toplama araçlarındaki soruları samimi ve dürüst şekilde doldurduğu varsayılmaktadır.
- Araştırma örnekleminin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

- **Çocukluk Çağı Travmaları:** Çocuğun bakımı sağlamakla yükümlü kişiler ve diğerleri tarafından çocuğun gelişimini olumsuz şekilde etkileyen, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığına zarar verici nitelikte olan davranışların sergilenmesi olarak açıklanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004: 82).
- **Sosyal Destek:** Kişilerin ilgi gördüğüne, sevildiğine, diğerlerinin ona saygı duyduğuna ve karşılıklı sorumlulukları olduğu bir ağın üyesi olduğuna yönelik inancını destekleyen bilgiler olarak tanımlanmaktadır (Cobb, 1976: 300-302).
- **Madde Kullanma Eğilimi:** Çeşitli nedenlerden kaynaklı kişinin madde kullanımına yönelik yatkınlığı olarak açıklanmaktadır (MacAndrew, 1986: 229).

BÖLÜM 1: KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırmanın değişkenleri olan çocukluk çağı travmaları, sosyal destek ve madde kullanma eğilimi ile ilgili alan yazıları çerçevesinde bilgiler yer almaktadır.

1.1. Çocukluk Çağı Travmaları

Travma; bireyin ruhsal ve fizyolojik varlığına çeşitli biçimlerde olumsuz etkisi olan herhangi bir durum veya durumları anlatmak için kullanılmaktadır (Özen, 2017:106). Çocukluk çağı travmaları ise; çocuğun kötüye kullanımını, duygusal ve cinsel istismara uğramasını, şiddete ve ihmale maruz kalmasını içeren bütün yaşantıları kapsamaktadır. Bu olumsuz yaşantıların, yalnızca bu durumlarla sınırlı olmadığı evde şiddetin olması, aile üyelerinin madde kullanımının olması ve anne-baba boşanmaları gibi çocuğu psikolojik olarak olumsuz etkileyecek olaylar da dâhil edilmektedir (Gündüz ve diğerleri, 2018:69).

Travmatik bir duruma maruz kalmanın, tarihler boyunca kişilerin karşısına çıkan yaygın şekilde bir sorun olduğu ve özellikle çocukluk çağı travmalarının dünya genelinde oldukça sık görüldüğü belirtilmektedir (Wingenfeld ve diğerleri, 2011: 53-54).

Çocukluk döneminde maruz kalınan travmatik deneyimlerin kısa ve uzun süreli etkilere sahip önemli yaşam olayı olduğu ifade edilmektedir. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının içerisinde ihmal ve istismarın olduğu belirtilmektedir (Güloğlu, Kararımak ve Emiral, 2016: 310).

İstismar kavramı; ilişkilerde bir kişinin diğer kişiyi kasıtlı şekilde, kişiye zarar verecek ve aleyhine olacak biçimde kötü amaç ile kullanması olarak tanımlanmaktadır. Çocuk istismarı ise duygusal, fiziksel ve cinsel olarak çocuğu kötüye kullanma veya yaralama olarak açıklanmaktadır (Saçarçelik ve diğerleri, 2013: 223).

Çocuk istismarı, toplum tarafından konulan kurallara uygun olmayacak şekilde ve konuya dair uzmanların uygunsuz ve zarar veren nitelikte davranış olarak tanımladıkları davranışları, ebeveynler veya bakım veren yetişkin tarafından çocuğa uygulanmasının ve bu eylemin/eylemsizliğin tümünün, çocuğun gelişimine olumsuz etki etmesi olarak açıklanmaktadır (Dedeler, Öpöz ve Öztürk: 3).

İhmal ise çocuğun yemesi, sağlığı, korunması ve barınması gibi temel gereksinimlerinin, ebeveynlerinin veya bakım veren yetişkinlerin karşılamaması olarak açıklanmaktadır (Kara, Biçer, Gökalp, 2004: 144). Diğer bir ifadeyle, ebeveynlerin veya temel bakım verenlerin, çocuğun gereksinimlerini karşılamaya dair güçleri olduğu halde karşılamaması olarak tanımlanmaktadır (Koç ve diğerleri, 2012: 120).

Çocukluk döneminde deneyimlenen duygusal, fiziksel ve cinsel istismarla duygusal ve fiziksel ihmalin, ilerleyen dönemlerde pek çok ruhsal bozukluğun oluşumunda rol oynamaktadır (Alpay, Aydın ve Bellur, 2017: 219). Diğer bir ifadeyle çocukluk çağı travmanın varlığının pek çok ruhsal bozukluk ile ilişkili olduğu ve bozuklukların gelişimi için risk faktörü olarak görüldüğü belirtilmektedir (Güz ve diğerleri, 2003: 80).

Çocukluk çağı travmatik yaşantıların genel olarak evin içerisinde, çocuğun tanıdığı kişi tarafından (ebeveynleri, bakıcısı, akrabası, aile dostu vb.) gerçekleştiği bildirilmektedir (U.S. Department of Health and Human Services, 2019: 37). Koç ve diğerleri (2012) yaptıkları çalışmada, çocuk istismarının en yaygın şekilde çocuğun babası tarafından gerçekleştirildiğini bulmuştur. Aynı çalışmada, istismarın türlerine göre cinsel istismarın en yaygın şekilde yabancı kişi tarafından, diğer istismar türlerinde ise en yaygın baba tarafından uygulandığını belirlemiştir.

Çocuğun istismar yaşadığında aşağıdaki durumların ortaya çıktığı belirtilmektedir (Dinleyici ve Şahin Dağlı, 2016: 20):

- Çocuğun dünyaya yönelik algısının olumsuzlaştığı ve dünyayı tehlike dolu güvensiz yer olarak gördükleri,
- Kendilerini aciz ve savunmasız hissettikleri,
- Tehlikelere ve zorlayıcı durumları olduklarından daha büyük algıladıkları,
- Kendilerini değersiz hissettikleri,
- TSSB belirtileri (aşırı uyarılmışlık hali vb.) görülebilmektedir.

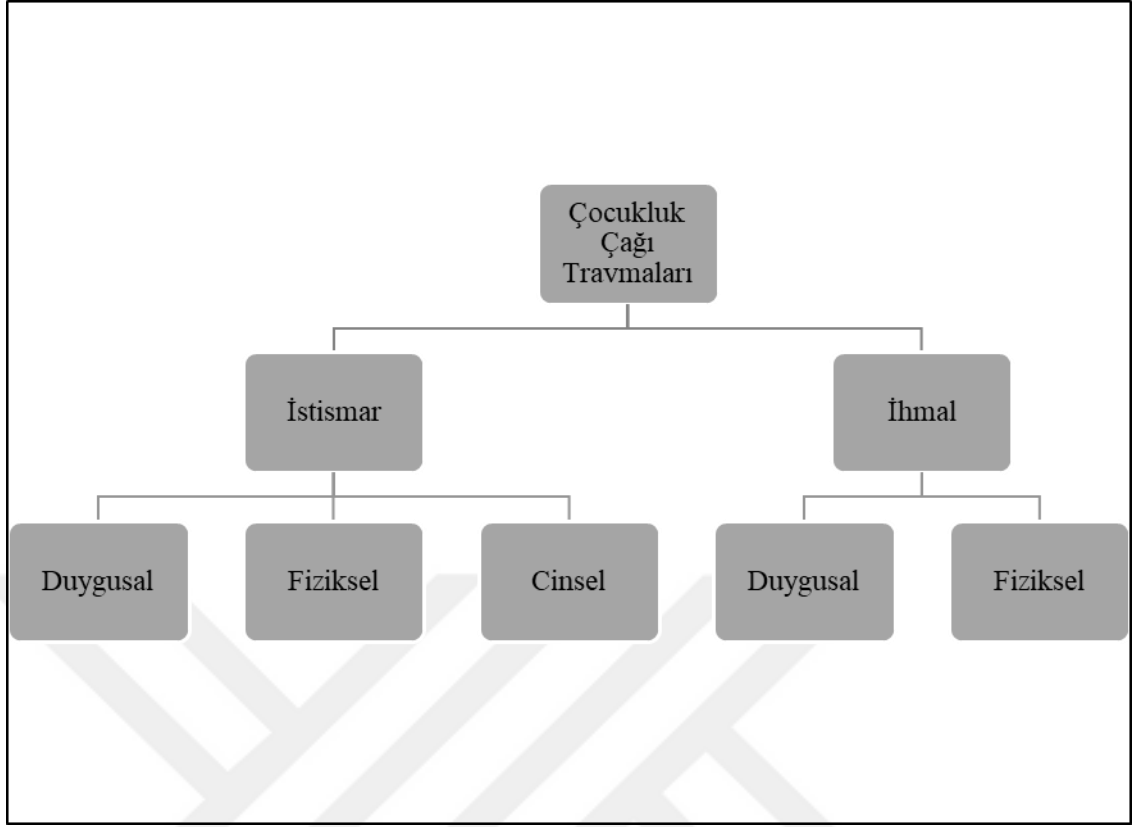
Çocuk çağı travmalarının uzun dönemli etkilerinin olmasının sebepleri; çocukluk çağındaki travmatik deneyimlerinin bireyin gelişiminin en savunmasız olduğu dönemde olması, çocuğa kötü şekilde davranılmasını ve uzun süreli, birden fazla biçimde görülerek çocuğa kurban olduğunu hissettirebilen tecrübeleri içermesi olarak açıklanmaktadır (Briere ve Scott, 2014: 22). Jacobson ve Richardson (1987)'a göre;

yatarak tedavi alan psikiyatrik hastaların %50 ile %60'ında; ayakta tedavi gören hastaların %40 ile %60'ında çocukluk döneminde istismar öyküsünün varlığı bilinmektedir.

Çocukluk çağı travmaları sonrasında kaygı bozuklukları, TSSB, depresyon gibi birçok ruhsal bozukluk ve davranış sorunları gelişebildiği görülebilmektedir (Karakaya, 2014: 350). Yapılan çalışmalarda alkol bağımlılığı ile çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu (Pul, 2021: 36) ve özellikle duygusal istismarın ve fiziksel ihmalin, alkol bağımlılığını arttırdığı bulunmuştur (Evren ve Ögel, 2003: 36).

1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Türleri

Dünya Sağlık Örgütü (2006) ise çocukluk çağı travmalarını; duygusal, cinsel ve fiziksel istismar ile duygusal ve fiziksel olarak türlere ayırmaktadır. Çocuk istimarı ve ihmalinin; ebeveynleri ya da temel bakım veren yetişkin kişilerin, çocuğa yönelik uyguladıkları, toplumun kurallarından ya da uzman kişilerin uygun görmediği biçimde çocuğa zararlı nitelik gösteren ve çocuğun gelişiminin normal seyretmesini engel nitelikte olan eylemleri olarak açıklandığı görülmektedir. Tüm bu eylemlerin, çocuğun fizyolojik ve psikolojik sağlığına olumsuz etkisinin olduğu bilinmektedir (Taner ve Gökler, 2004: 82).

Şekil 1: Çocukluk Çağı Travmaları Türleri

1.2.1. Duygusal İstismar

Çocuğa bakım veren kişi veya kişilerin, çocuğun psikolojik sağlığına ve gelişimine olumsuz yönde etki edecek şekilde davranışlar sergilemesi ve çocuğun sağlıklı gelişimine yönelik uygun ve destekleyici biçimdeki ortamı sağlayamaması olarak açıklanmaktadır (Koç ve diğerleri, 2012: 120). Diğer bir ifadeyle duygusal istismar; ebeveynleri veya bakım veren kişi tarafından çocuğun destekleyici ve gelişimine uygun biçimde ortamın yaratılmaması ve çocuğun fizyolojik veya ruhsal sağlığını olumsuz şekilde etki eden eylemlerin olması olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2020: 15).

Duygusal istismar; çocukların duygusal bütünlüğüne tehdit oluşturan ve iç görüşünü sarsan tutumları içermektedir (Bilgen ve Karasu, 2017: 24). Duygusal istismar, tek başına var olabildiği gibi fiziksel ve cinsel istismara eşlik edebilmektedir. Diğer istismar türlerinin etkileri yok olduğunda dahi duygusal istismarın etkileri devam edebilmektedir. Bu açıdan duygusal istismarın, diğer istismar türlerini kendi çatısı altında topladığı ifade edilebilmektedir (Arıcıoğlu 2003: 7).

Ülkemizde annelere yönelik yapılan bir çalışmada, annelerin neredeyse tamamının (%93), çocuklarını duygusal olarak istismar ve ihmal ettikleri bildirilmiştir. Duygusal istismar ve ihmal davranışları ise; annelerin çocuklarına sevdiklerini ifade etmemesi, çocuklarına bağırmaları, evde çocuklarını yalnız bırakmaları, çocuklarını odaya kapatmaları, evde çocukları yokmuş gibi davranmaları, çocuklarına kötü söz söylemeleri gibi davranışlar olarak bulunmuştur. Araştırmada, annelerin çocuklarının ahlakı gelişiminin iyi olması ve şımarmaması adına çocuklarına sevdiğini belli etmedikleri ve bu durumu disiplin aracı olarak kullandıkları belirlenmiştir. Bu açıdan annelerin, çoğu zaman çocuklarını sevdiklerini yansıtmamayı, bağırmayı ve azarlamayı, çocuklarını eğitmeleri için gerekli olarak görebildikleri bulunmuştur (Güler ve diğerleri, 2002: 130-133).

1.2.2. Fiziksel İstismar

Çocuğun sağlığına olumsuz etkisi olan, çocuğun bedenini iz bırakacak şekilde lezyonlara ve yaralanmalara neden olan eylemleri kapsamaktadır (Polat, 2007: 59). Diğer bir ifadeyle, çocuğa yönelik kasıtlı şekilde çocuğun sağlığına, hayatına ve gelişimine etkisi olumsuz olan fiziksel güç kullanmak olarak açıklanmaktadır. İçerisinde çocuğa vurulması, dayak atılması, tekmelenmesi, ısırılması gibi eylemleri barındırmaktadır (DSÖ, 2006: 10).

Çocuğun, diğer bir kişi tarafından farklı nedenlerden kaynaklı olarak uygulanan ve çocukta doku zedelenmesine neden olacak şekilde zarar veren tüm eylemler fiziksel istismar olarak belirtilmektedir (Koç, Halıcıoğlu ve Akşit, 2014: 1).

Çocuğun diline acı biber sürülmesinin, sarsılmasının, kulağının veya saçının çekilmesinin hafif olarak nitelendirilen fiziksel istismar davranışları olarak; çocuğun ağır şekilde şiddete maruz kalmasının, yakılmasının, boğulmasının ise şiddetli olarak nitelendirilen fiziksel istismar davranışları olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir (Çelik ve Hocaoglu, 2018: 700).

Fiziksel istismar tüm toplumlarda görülen önemli bir problem olduğu, kültürel değerlerin, yoksul olmanın, engelli olmanın istismar için risk faktörleri taşıdığı belirtilmektedir. Aynı zamanda, kız ve erkek çocukların fiziksel istimara maruz kalma oranlarının yakın olduğu, yalnızca küçük bir farklı kız çocuklarının daha fazla maruz

kaldığı ifade edilmekle birlikte kız çocuklarının daha çok ev ortamında, erkek çocuklarının ise ev dışındaki ortamlarda maruz kaldıkları belirtilmektedir (Geçkil, 2017: 132).

Yapılan bir çalışmada, annelerin %89,7'sinin çocuklarına yönelik en az bir kere fiziksel istismar veya ihmal davranışı sergiledikleri bulunmuştur. Annelerin, eğitim düzeyleri arttıkça fiziksel istismar ve ihmal davranışlarının azaldığı ancak sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça ve daha düşük ekonomik düzeye sahip oldukça çocuklarına yönelik fiziksel istismar ve ihmal davranışlarının arttığı belirlenmiştir (Bilgen ve Karasu, 2017: 31-32).

1.2.3. Cinsel İstismar

Yetişkin bir bireyin cinsel gereksinimi karşılayabilmek için çocuğa yönelik cinsel içerikli dokunması, izlemesi, çocuğu fuhuşa zorlaması gibi eylemler gerçekleştirmesi olarak açıklanmaktadır (Erol, 2007: 7). Çocuk istismarı türleri içerisinde en yaygın şekilde görülen türün cinsel istismar olduğu, ikinci sırada ise fiziksel istismarın geldiği belirtilmektedir (Koç ve diğerleri, 2012: 122).

Kinnear (2007), bir durumun cinsel istismar olarak değerlendirilmesi için belirli koşulları sağlaması gerektiğine değinmektedir:

- Çocuğun kendisine teklif edilen durumu, anlamlandırması ve reddedecek güce sahip olmaması nedeniyle istismara rızasının mümkün olmaması anlamına gelen “*rıza yokluğu*” bu koşullardan biri olduğunu belirtmektedir.
- Diğer koşulun ise çocuğun, kendisinden büyük ve güçlü bir yetişkin tarafından farklı zamanlarda hediye, tehdit veya ceza aracılığıyla cinsel davranışa itilmesi olarak ifade edilen “*sömürü*” olduğunu ifade etmektedir.
- Diğer bir koşulunsa çocuğun yaşadıklarına dair çelişik duygularının olması diğer bir ifadeyle “*ambivalan*” olması olarak açıklamaktadır.
- “*Güç*” koşulunu ise çocuğun cinsel davranışa zorlanması olarak belirtmektedir.

- Son koşul ise “*gizlilik*” koşuludur ve istismarcı kişinin farklı yöntemlerle (tehdit vb.) çocuğu, maruz kaldıklarını başka biriyle paylaşmamasına yönelik ikna etmesi olduğunu ifade etmektedir.

Tüm bu koşullara ek olarak cinsel davranışın durumsal değerlendirilmesine dikkat edilmesi gerektiğini ve ailede veya kültürde kabul görülen bir davranışın farklı ailede ve kültürde uygunsuz olarak değerlendirilebildiğini belirtmektedir (Akt. Balcı, 2018: 14).

1.2.4. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal; çocuğun sevilme, ilgilenilme ihtiyaçlarının giderilmemesi ve çocuğa yönelik sıcaklığın gösterilmemesi olarak açıklanmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001: 29). Diğer bir ifadeyle duygusal ihmalin, çocuğun sevgiden, bağlılıktan, bakımdan ve sosyal destekten yoksun şekilde bırakılması olarak belirtilmektedir (Kütük ve Bilaç, 2017: 181).

Duygusal istismarın pasif şekli duygusal ihmal olarak açıklanmaktadır (Yeter Bedir, 2018: 11). Duygusal ihmal, anne ve babaların, çocuklarının güvenliğini, kendilik değerini ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır (Topçu, 2009: 124). Duygusal ihmal, çocukluk çağı travmalarına oranla gündelik hayatta daha sık görüldüğü fakat tespit ve kanıtı daha zor olduğu bildirilmektedir (Bilgen ve Karasu, 2017: 24).

İhmalin çocuk üstündeki etkisinin, ciddi durumların dışında erken dönemde belirgin olamayacağı ifade edilmektedir. İhmale uğrayan çocuğun, ilerleyen dönemde ihmalin etkisinin daha belirgin hale gelebileceği, bilişsel, duygusal, sosyal, davranışsal gelişim gibi alanlarda sağlıklı gelişimini olumsuz yönde edebildiği belirtilmektedir (Duman, 2020: 67).

1.2.5. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal; çocuğun ruhsal ve fizyolojik gelişimi açısından gereken sağlıklı şekilde beslenmelerinin sağlanmaması, kıyafetlerine ve temizliğine dikkat edilmemesi, çocuğun yaşadığı ve uyuduğu yerlerin güvenli olmaması gibi durumları barındırmaktadır. Bu açıdan fiziksel ihmal, çocuğun yaşamlarını sürdürebilmek için gereken temel

gereksinimlerinin karşılanmaması olarak açıklanabilmektedir (Bilir vd., 1991: 2; Bitiş, 2017: 80).

Fiziksel ihmal tanımlanması kolay gibi olsa da değerlendirilmesinin zor olduğuna değinilmektedir. Fiziksel ve cinsel istismara göre daha soyut belirtilerinin olması ancak gözle görünür şekilde çocuğun yarasının olmamasına rağmen, çocuğa bıraktığı hasarın diğerleriyle benzer olduğu belirtilmektedir (Yeniçeri, 2021: 17).

Çocuğun ihmalinin, ekonomik düzeyi düşük ailelerde daha yaygın görüldüğüne dikkat çekilmektedir. İhmalkar ebeveynlerin, genellikle psikolojik açıdan zayıf ve tükenmiş, duygusal olarak yıpranmış, yalnız ve düşük eğitim düzeyine sahip olduğu belirtilmektedir (Zastrow, 2018: 278). İhmale maruz kalan çocukların ise depresyona yatkın olduğu ifade edilmektedir. Çocukların, öğrenme ile uyum sağlamakta zorluklar yaşadığı, bu nedenle madde kullanımının yaygın görüldüğü ifade edilmektedir (Duman, 2020: 68).

1.3. Sosyal Destek

Son yıllarda özellikle popülerleşmeye başladığı görülen sosyal destek kavramı; *“kişilerin ilgi gördüğüne, sevildiğine, diğerlerinin ona saygı duyduğuna ve karşılıklı sorumlulukları olduğu bir ağın üyesi olduğuna yönelik inancını destekleyen bilgiler”* olarak tanımlanmaktadır (Cobb, 1976: 300-302).

Algılanan sosyal destek ise; kişilerin, diğer kişiler (aile, arkadaş vb.) tarafından sevildiklerini, değer gördüklerini hissetmelerini sağlayan destek algısı olarak açıklanmaktadır (Zimet ve diğerleri, 1988: 32). Diğer bir ifadeyle algılanan sosyal destek kavramı; kişinin etkileşim kurduğu diğer kişilerin sayısının ve bu etkileşimin sıklığının, kişiyi olumsuz yaşam etkilerinden korumaya yardımcı olduğu mekanizmayı tanımlamak için kullanılmaktadır ve kişinin, iyi olma haline katkı sağlamaktadır (Cohen ve Wills, 1995: 310-312).

Literatürde, alınan ve algılanan sosyal desteğin aynı düzeyde olmadığına değinilmektedir. Alınan sosyal desteğin, gerçek düzeyde desteği temsil ettiği, algılanan sosyal desteğin ise gerçek düzeyden farklı olabileceği belirtilmektedir. Algılanan sosyal destek, kişinin desteklendiğine, gerekli olduğunda bilgiye ulaşabilmesine ve geri

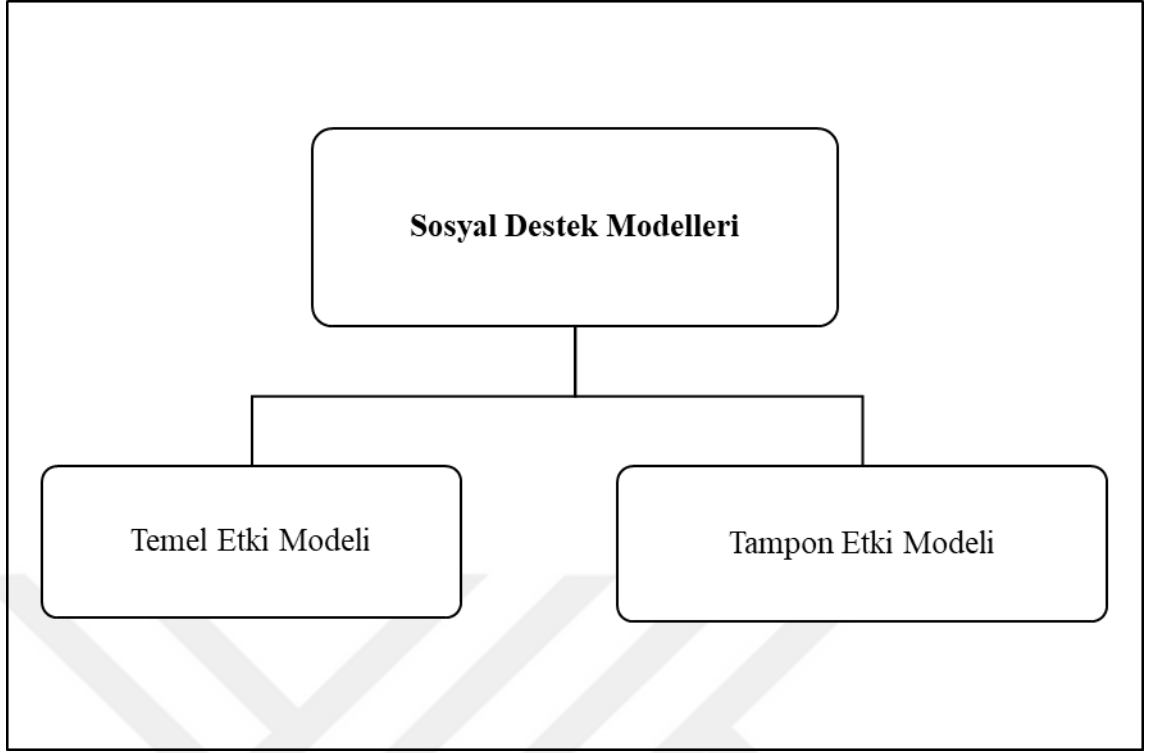
bildirim ihtiyacının karşılandığına yönelik inandığı düzey olduğu ve algılanan sosyal destekte, kişinin özellikleri, tutumları veya ruh halindeki değişimlerin etkili olabildiği ifade edilmektedir (Prodicano ve Heller, 1983, Akt. Ersoy, 2020: 13).

Kişilerin pek çok açıdan kendilerini iyi hissetmelerinde sosyal desteğin rolünün olduğu belirtilmektedir. Kişilerin, sosyal destek kaynaklarından bekledikleri gibi destek almaları, kendilerini daha güçlü ve önemli hissetmelerine imkan sağlamaktadır. Bu açıdan, kişilerin yaşamlarını değerlendirmesinde sosyal destek etkili olmaktadır (Kaya ve diğerleri, 2019: 530).

Kişilerin için önemli sosyal destek kaynağının aile olduğu dile getirilmektedir. Yapılan çalışmalarda aile desteği arttıkça problem çözme becerisinin arttığı, benzer şekilde aile desteğinin artmasıyla stresle başa çıkmanın arttığı bildirilmektedir (Arslan, 2009; Demirtaş, 2007).

Arkadaş desteğinin ise gelişimsel açıdan gereksinim olan sosyalleşme süreçlerini yaşanmasında yardımcı olduğu ve özellikle ergenlik dönemi için önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Yapılan çalışmalar arkadaş desteği algılanmasının ergenlere olumlu etki yarattığı ve yetersiz arkadaş desteğinin depresif özelliklerin ortaya çıkmasında etkili olduğu belirlenmiştir (Onur, 1993; Yıldırım, 2007).

Sosyal desteğin, kişilerin sağlığı ve iyi oluş halini etkisini açıklamaya yönelik iki farklı model öne sürülmektedir ve bu modeller; temel etki modeli ile tampon etki modeli olarak açıklanmaktadır (Cohen ve Wills, 1985: 311-312):

Şekil 2: Sosyal Destek Modelleri

Temel etki modelinde; sosyal desteğin ve sağığın doğrudan ilişkisinin olduğu vurgulanmaktadır. Modelde, sosyal desteğin, sağık ve iyi oluş üzerindeki etkisinin olumlu olduğuna ve desteğin yokluğunun kişiyi olumsuz etkileyeceğine değinilmektedir (Cohen ve Wills, 1985: 311-312).

Tampon etki modelinde ise; sosyal desteğin işlevinin en önemlisinin kişi için stres yaratan yaşam olaylarının verdiği zararları azaltabilmek veya dengeleyerek kişinin sağığının korunmasına katkı sağlamak olduğu ileri sürülmektedir. Stres veren durumlara yönelik sosyal desteğin, stresin zararlarına yönelik tampon görevi üstlendiğı ve kişinin koşullara uyum sağlayarak stresle baş edebilmesini kolaylaştırdığı belirtilmektedir. Stres veren durumlar olmadığında ise desteğin yokluğunun, kişinin sağığına ve iyi olma haline olumsuz etki etmediğı ifade edilmektedir (Cohen ve Wills, 1985: 311-312).

Sosyal desteğin kişilerin sağığı etkileri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Callaghan ve Morrissey, 1993: 205):

- Kişilerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını düzenlemesine yardımcı olmaktadır.
- Kişilerin hayatının anlamına yönelik algısını güçlendirmektedir.
- Kişilerin sağlığını desteklemeye yardımcı davranışları yöneltmektedir.

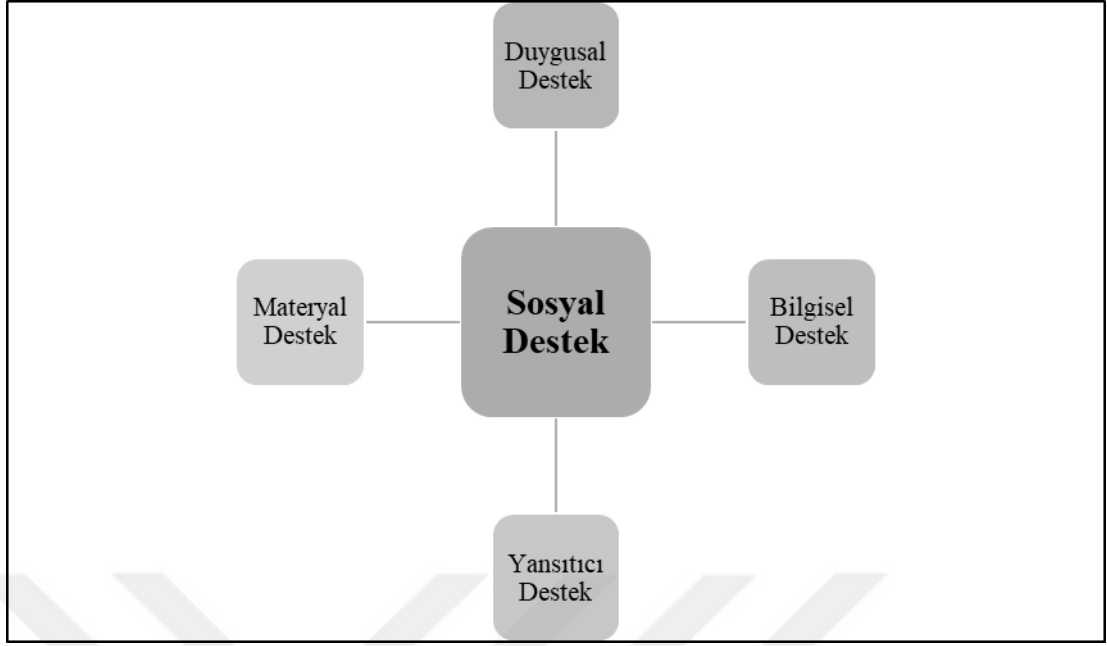
Kişilerin sosyal destek algılarının öznel iyi oluşlarına etki ettiği belirtilmektedir. Mutlu hisseden kişilere oranla daha az mutlu hissedenlerin çevreleriyle ve arkadaşları ile daha az sosyal ilişkiler geliştirdikleri ve aile desteğini daha az aldıkları belirlenmiştir (Saygın, 2008).

Wight, Botticello ve Aneshensel (2006) yaptıkları çalışmada, düşük geliri olan ergenlerin sosyal destek algılarının ruh sağlığı açısından etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ailelerinden, arkadaşlarından veya diğerlerinden algılanan desteğin ergenlerin ruh sağlığı açısından koruyucu etkiye sahip olduğunu belirlemiştir. Düşük gelir düzeyinin ruh sağlığına olan olumsuz etkileri ise sosyal destek aracılığıyla azaldığı bildirilmiştir.

Kişiler yeni bir çevre edindiğinde veya davranışsal değişiklikler gerektiren yeni durumlarla karşılaştıklarında yeni rollere girebilmektedir. Sosyal destek kişilerin yeni rollerine yönelik kimliklerini temellendirmelerinde yardımcı olmaktadır (Shams, 2001). Bu açıdan üniversite gibi yeni bir çevreye giren gençler adına uyum açısından sosyal destek önem arz etmektedir.

1.4. Sosyal Destek Türleri

Sosyal desteğin türlerinin dörde ayrıldığı ve bunların şu şekilde ele alındığı görülmektedir (Budak, 1999: 2-3):

Şekil 3: Sosyal Destek Türleri

- **Duygusal Destek:** Kişinin duygularını paylaşmayı, onu dinlemeyi, sevildiğini ve saygı duyulduğunu hissettirmeyi içeren davranışlar ile ortaya çıkan destek türü olarak açıklanmaktadır. Duygusal desteğin, kişilerin olumlu duygularını arttırdığı için ruh sağlığına etki ettiği ve özgüvenlerinin artmasında rol oynadığı belirtilmektedir.
- **Bilgisel Destek:** Kişinin yaşadığı sorunlara yönelik gereksinim duyduğu bilginin sağlanmasını, öğüt verilmesini ya da rehber olunmasını içeren destek türü olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin, stres veren yaşam olayları karşısında, sorunlarının çözümüne dair çevresi tarafından bilgisel destek sağlanabilmektedir.
- **Yansıtıcı Destek:** Kişilerin kendi davranış, düşünce ve tutumlarına dair diğer kişilerin geri bildirim vermesini içeren destek türü olarak ifade edilmektedir. Kişilerin kendilerini yeterli düzeyde objektif değerlendiremediği durumlarda, çevreleri tarafından yansıtıcı destek sağlanabilmektedir. Yansıtıcı desteğin kişilerin davranışlarını kendileri için yararlı hale getirebilmesine de yardımcı olabildiği belirtilmektedir.
- **Materyal Destek:** Kişiye para verilmesini, eşya sağlanmasını, bağış yapılmasını veya ev işlerine yardımcı olunması gibi davranışları içeren destek türü olarak

açıklanmaktadır. Diğer destek türlerinden farklı şekilde, materyal destekte kişilerin problemlerine dair doğrudan çözümler sağlanabilmektedir.

Goldsmith (2004) sosyal desteğin türlerini;

- Kişinin ilgilendiğini, değer verildiğini barındıran **“duygusal destek”**;
- Gereksinim duyduğu bilgileri veya sorunlarla karşılaştığında sunulan önerileri kapsayan **“bilgi desteği”**;
- Gündelik hayatın sorumluluklarını yerine getirebilmesine adına diğerlerinin sağladığı eylem veya araçları içeren **“maddi desteği”** ;
- Toplumun bir parçası olduğunu hissettiren **“ağ desteği”** olarak sıralamaktadır (Goldsmith, 2004; Akt. Kaya, Çenesiz ve Aynas, 2019: 520).

Yıldırım (2005) ise sosyal desteğin yapısal ve işlevsel olarak ikiye ayrıldığını dile getirmektedir. Yapısal desteğin içerisinde kişilerin kimden destek aldığının, destek veren diğerlerinin sayısının ve kişiyle yakınlığının önemi olduğu belirtmektedir. İşlevsel desteğin içerisinde ise kişilere yapılan yardımların kişiler için ne derece önemi olduğu ve ne anlam ifade ettiği aynı zamanda kişilerin gereksinimi olan desteği karşılama oranını barındırdığını ifade etmektedir.

Sosyal destek, genel olarak bilgilerin ve öğütlerin verildiği desteği içermekle birlikte duygusal anlamda da desteği barındıran ve kişilerin yaşamlarının geniş bir alanlarında yüksek işlevsellik gösteren çok boyutlu kavramı ifade etmektedir (Cutrona ve Russell, 1987).

1.5. Madde Kullanma Eğilimi

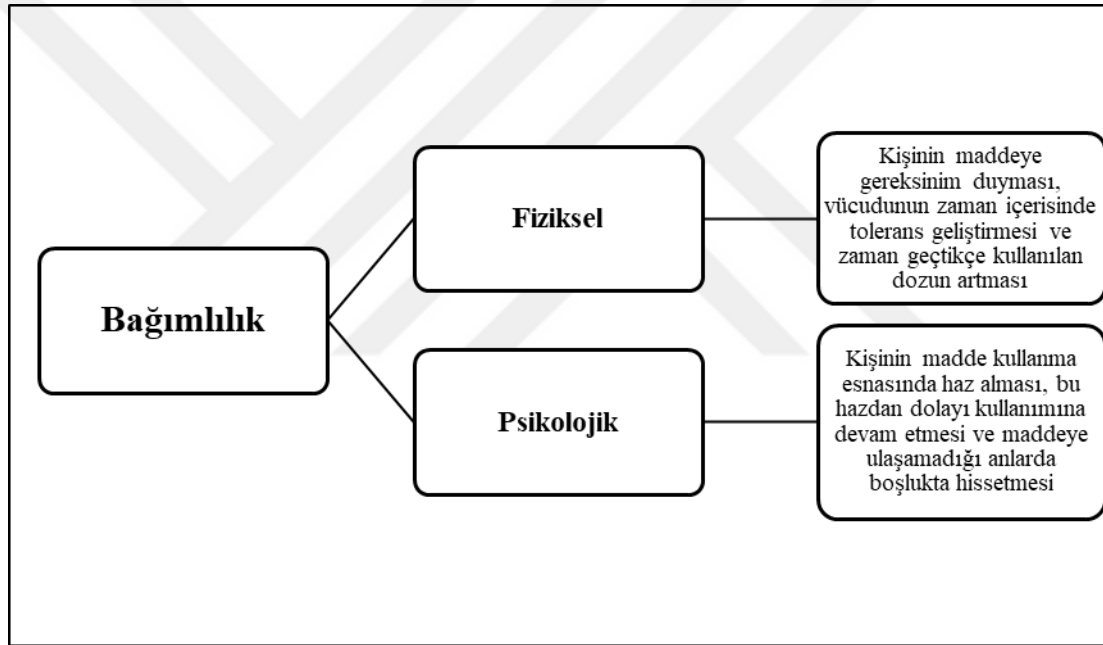
Günümüzde madde kullanımının tüm dünyada kişi ve toplumların sağlığını olumsuz etkilediği, pek çok ülkenin, madde kullanımına yönelik önlemler almaya çalıştıkları fakat bu durumun önüne geçemedikleri görülmektedir (Koca ve Oğuzöncül, 2015: 5).

Madde *“bireylerin ruhsal ve fiziksel olarak sağlığı üzerinde etki eden, davranışlarda farklılıkların görülmesine sebep olan, bir kez dahi kullanıldığında bağımlılığın gelişme riski bulunduran, kişi/kişiler ve toplumlar adına pek çok alanda problemler ortaya*

çıkaran, ilgili kanunlar kapsamında, yasadışı olan doğal veya sentetik ürünler” olarak ifade edilmektedir (Büyükçelik, 2011: 2).

Diğer bir ifadeyle madde; kişilerin kötüye kullanmasına ve bağımlılık geliştirmesine sebep olabilen, çeşitli yollar ile alınabilen, duygu durumunda, algılamada, bilişte ve diğer bilişsel işlevlerde değişimler yaratan kimyasallar olarak açıklanabilmektedir (Ceyhun, Oğuztürk ve Ceyhun, 2001: 87).

Bağımlılık ise kişinin kendisine zarar verici sonuçlar doğuran herhangi bir maddeyi kullanması olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bağımlılığının fiziksel ve psikolojik olmak üzere iki grupta incelendiği görülmektedir (Savcı, 2015: 15-16):

Şekil 4: Bağımlılık

Madde bağımlılığı; bireyin bağımlılığa neden olan maddeyi devamlı şekilde kullanımının olduğu, maddenin etkisine alıştığı, maddeyi kullanmadığında yoksunluk çektiği ve sağlık problemleri oluşsa dahi madde kullanımına devam ettiği şeklinde görülen tablo olarak açıklanmaktadır (Şengezer ve Şahin, 2016: 81).

Madde bağımlılığı; bireyin kendi sağlığını olumsuz şekilde etki eden maddeyi veya maddeleri kullanması ve zararlı nitelik gösterdiğini bilse dahi kullanmayı bırakamaması şeklinde açıklanabilmektedir (Bahar, 2018: 7). Madde kullanma eğilimi kavramı;

bireyin farklı sebeplerden kaynaklı madde kullanmaya yatkınlığının olma hali olarak açıklanmaktadır (MacAndrew, 1986: 229; Sever, 2015: 6).

Madde kullanımının; kişilerin eğitimlerini sekteye uğrattığı, işlerini ve sorumluluklarını yerine getirmede zorluklar yaşamasına neden olduğu, ailesiyle ve çevresiyle ilişkisel sorunlar yaşadığının görüldüğü belirtilmektedir. İlişkisel problemler ve toplumsal sorunların yaşanması, maddeyi bulundurma ve madde kullanımından kaynaklı sorunlu davranışların ortaya çıkmasının kişilerin yasal sorunlar yaşamasına da rol açtığı ifade edilmektedir (Asi Karakaş ve Ersöğütçü, 2016: 134-136).

Madde kullanımını doğru şekilde değerlendirebilmek adına kişisel ve çevresel nitelikler ele alınması gerektiği, bu açıdan yalnızca kişiyi merkeze alarak incelemenin doğru olmayacağı ve önemli görülenin kişiyi, madde kullanmaya yönelten nedenleri ve madde kullanma eğilimini arttıran özellikleri belirlemek olduğu ifade edilmektedir (Bülbül ve Odacı, 2018: 693). Bu açıdan, madde bağımlılığının önüne geçebilmek adına madde kullanma eğiliminin belirlenmesi ve madde kullanma eğilimini arttıran etkenlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Bir sonraki başlıkta madde kullanma eğilimini etkileyen faktörler ele alınmıştır.

1.6. Madde Kullanma Eğilimini Etkileyen Faktörler

Literatürde, madde kullanma eğilimini etkileyen çeşitli faktörlere değinildiği görülmektedir. Yasal önlemler alınsa da geçmiş zamanlara oranla günümüzde bağımlılık yapan maddelere ulaşımın kolaylaşması, teknolojik ve kültürel değişimler nedeniyle yozlaşmaların artmasının, madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, kişilerin madde kullanımına eğilimleri açısından özellikle ergenlik çağında kişilerin kendisini içerisinde bulundukları arkadaş gruplarına veya çevrelerine kabul ettirme çabalarının olması, büyüdüklerini kanıtlama çabasına girmeleri, dikkat çekebilme ya da okulda başarısız olma durumlarını sonrasında ailelerinin tutumları, ailesinde madde kullanımının bulunması ve maddi imkansızlıkların olması risk faktörü oluşturabilmektedir (Bülbül ve Odacı, 2018: 692-693).

Madde kullanımı ile cinsiyetin, yaşın, kişilik özelliklerinin, anne ve babanın eğitim durumunun, aile veya arkadaşlar arasında madde kullanan birinin varlığı gibi faktörlerin

ilişkili olduğu ve madde bağımlılığı adına risk faktörü oluşturduğu belirtilmektedir (Steinberg, 2007; Tekalan, 2012).

Günümüzde birçok ergenin farklı maddeleri kötüye kullandıkları veya maddelere bağımlı oldukları bilinmektedir. Özellikle ergenlerin madde kullanımı dahil pek çok davranışının gelişimini etkileyen doğrudan veya dolaylı etkileyen sistemlere değinilmektedir. Bu sistemlerden ilki mikro sistem; kişileri doğrudan etkileyen arkadaş, akran gibi sosyalleşme alanlarını içermektedir. Tema sistem; kişilerin akranlarıyla veya ebeveynleriyle etkileşimleri gibi mikro sistemdeki bağlantılarını veya etkileşimlerini barındırmaktadır. Ekso sistem; kişilerin üzerinde doğrudan etkili olmayan fakat mikro sistemdeki yapılar ile (mahalle gibi) dolaylı şekilde işleyen daha büyük sosyal sistemleri içermektedir. Son sistem olan makro sistem ise tüm sosyalleşme alanlarındaki etkileşimler aracılığıyla kişilerin gelişimlerinde rol oynayan kültürel değerler, siyaset gibi en dış sosyalleşme alanını barındırmaktadır. Bu sistemler ele alındığında; akran veya ebeveyn gibi mikro sistemin madde kullanımında daha doğrudan etkiye sahip olduğu görülebilirken yaşanılan yer gibi diğer alanların daha dolaylı ve uzak bir etkiye sahip olabildikleri görülebilmektedir (Bronfenbrenner, 1979; Akt. Faraji ve Tezcan, 2021).

Kişilerin ailelerinde madde kullanma öyküsü bulunan aile üyelerinin varlığı, aile içerisinde problemlerin yaşanması, kendi ebeveynleriyle olumsuz ilişkilerinin olması, arkadaş ortamında madde kullanımının olması ve maddeye rahatça ulaşılabilirliğinin olması; madde kullanımını etkileyen faktörler olarak ele alınmaktadır (Bircan ve Erden, 2011: 211-213).

Turhan ve diğerleri (2011), kişinin ailesinden birinin ya da çevresinde bulunan kişilerin madde kullanım öyküsünün olmasının, kişi için risk oluşturduğuna değinmektedir. Kişinin topluluk içerisinde yalnızlaşmasının ve diğerleri tarafından sevilmediklerine yönelik hissettiği duyguların, madde kullanıma yöneltebileceği belirtilmektedir (Erbay ve diğerleri, 2016: 599).

Arkadaş ortamı, kişilerin madde kullanımına neden olan önemli sosyokültürel etken olarak belirtilmektedir. Kişilerin arkadaş grubunda yapılan etkinliklere katılma arzusu, madde kullanıma neden olabilmektedir (Evren ve diğerleri, 2003).

Kişinin arkadaşları ile aynı evde kalması, aylık giderinin yüksek miktarda olması, sigara içmeleri, ailede bağımlılık öyküsü olan birinin olması ve devamlı ilaç kullanımının olması madde kullanma eğilimini arttırdığı belirtilmektedir. Kişinin öz denetiminin yüksek olmasının ise madde kullanma eğilimini azalttığı eklenmektedir (Kızıлтаş, 2019: 176-177). Kişilerin yaşamlarından memnun olmamalarının da madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olduğuna değinilmektedir (Kılıç ve Uzunçakmak, 2020: 1).

Çocukluk çağı travmatik deneyimlerin (fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ve ihmal) sonucunda kişilerin alkol ve madde kullanım eğiliminin arttığı belirtilmektedir (TUBİM, 2018: 21). Madde bağımlısı olan kişilerin, çocuk döneminde travmatik yaşantıların olduğu bulunmuştur (Kayış, 2019: 86).

Ebeveynlerin çocuklarını istismara ve ihmale maruz bırakması; çocukların sokağa iten nedenler arasında görülmektedir ve sokakta olan çocukların karşılaşılabileceği tehlikeler arasında madde olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, istismar ve ihmallerin madde kullanımı açısından risk oluşturmaktadır (TUBİM, 2007: 109).

Kişilerin ailesinden algıladığı desteğin, özellikle kişilerin baş edebilme becerilerinin ilk olarak biçimlendiği ortamın aile ortamı olması göz önüne alındığında madde kullanma eğilimini açısından koruyucu faktör olarak ele alınmaktadır (Kızıлтаş, 2019: 44-45). Koca ve Oğuzöncül (2015) yaptıkları çalışmada, algılanan sosyal desteğin düşük olmasının madde kullanım sıklığının arttıran bir etken olduğunu belirlemiştir. İnandı ve diğerleri (2009) çalışmasında benzer şekilde, aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düşük olmasının ve şiddete maruz kalmanın madde kullanımı açısından risk faktörü oluşturduğunu bulmuştur.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama işlemi ve verilerin analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, algıladıkları sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini yaklaşık olarak 27216 Samsun genelinde yaşayan ve öğrenim gören 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden oluşturmuştur. Bu veriler kullanılarak Raosoft Örneklem Hesaplama Aracı ile yapılan hesaplamalar sonucunda örneklem sayısı 268 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada, bu sayının üstünde 316 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması $21,16 \pm 4,20$ 'dir. Katılımcıların çoğunlukla kız öğrenci (%56,3), 1. Sınıf (%30,7), ailesiyle yaşadığı (%53,5), orta gelir durumu olduğu (%58,5), kendisine ait bir odası olduğu (%81,6), sigara kullandığı (%50,6), alkol kullandığı (%56,3) ve psikiyatrik destek almadığı (%85,8) belirlenmiştir.

Katılımcılara çevrimiçi şekilde ulaşılmıştır. Katılımcılara ulaşılırken kartopu yöntemi kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak; katılımcıların, demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla “Sosyodemografik Bilgi Formu”; çocukluk çağı travmaları için “Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)”, sosyal destek için “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve madde kullanma eğilimi düzeyleri için “Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye yönelik sorular içeren formdur. Araştırmacının kendisi tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2. Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)

Ölçeğin özgün adı “ Childhood Trauma Questionnaire (CTQ)” dir. 1994 yılında D. P. Bernstein tarafından 70 madde olarak geliştirilmiş olan bu ölçek, 1995 yılında 54 maddeye indirilmiş ve 1998 yılında yeniden düzenlenerek 28 maddelik kısa form haline getirilmiştir. Çocukluk çağındaki fiziksel, cinsel kötüye kullanım ve fiziksel ve duygusal ihmal yaşantılarını geriye dönük olarak taramaya yönelik 28 soruluk bir öz bildirim ölçeğidir (Bernstein ve diğerleri, 2003). Türkçeye uyarlanması ve geçerlik-güvenilirlik çalışması Şar (1996) tarafından yapılmıştır. Ayrıca 28 maddelik form da Şar tarafından uyarlanmıştır.

Beş alt boyuttan oluşmaktadır ve bu alt boyutlar; duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olarak sıralanmaktadır. 5’li likert tipi ölçekte her soru 1-5 arası puanlandırılmaktadır ve ayrı ayrı travmatik yaşantı alt ölçekler ile toplam puanın hesaplanmasına olanak tanımaktadır.

2.3.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Ölçek Zimmet ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlanması ise 1995 yılında Eker ve diğerleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Üç alt boyut (aile, arkadaş, özel insan) ve toplam 12 maddeden oluşan ölçeği vardır. Her alt boyuta ait 4 madde bulunan ölçekte; aileden alınan sosyal desteği (3., 4., 8., 11.) sorular, arkadaştan alınan sosyal desteği (6., 7., 9., 12) sorular, özel insandan alınan sosyal desteği (1., 2., 5., 10.) sorular ölçmektedir.

Ölçekte işaretlenecek cevaplar 1 ile 7 arasında değişkenlik göstermektedir. Alt ölçeklerden alınabilen en düşük puan 4, en yüksek puan ise 28’ dir. Alt ölçeklerin toplanmasıyla elde edilen toplam ölçek puanı ise en düşük 12, en yüksek 84’ dür. Bireyin ölçekten aldığı yüksek puan, sosyal destek algısının yüksek olduğunu gösterir.

2001 yılında Eker, Akar ve Yıldız tarafından tekrar gözden geçirilerek geçerlik-güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin aile alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .94, arkadaş .85, özel insan .90 ve toplam ölçek puanı .85 olarak hesaplanmıştır (Eker ve diğerleri, 2001).

2.3.4. Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği

1986 yılında Mac Andrew, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri'nden (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-MMPI) Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği'ni (MKEÖ) geliştirmiştir. Orijinal adı Substance Abuse Proclivity Scale (SAP) olan ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 16 ve üzeri puan alan kişinin madde kullanma eğilimi taşıdığı bildirilmiştir. Tersten puanlanan maddeler şunlardır: 9., 12., 13., 19., 22., 24., 25., 26., 29. ve 35.

Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması, 2001 yılında Ceyhun ve arkadaşları tarafından yapılan yapılmış ve MKEÖ'nün madde bağımlılığına eğilimi belirlemede yararlı olacağı saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.70 olarak saptanmıştır (Ceyhun ve diğerleri, 2001).

2.4. Veri Toplama İşlemi

Araştırma verileri toplanırken Covid-19 pandemi süreci devam ettiği için katılımcılara çevrimiçi şekilde "Google Form" adlı programdan yararlanılarak ulaşılmıştır. Samsun genelinde yaşayan ve öğrenim gören 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri ile program aracılığıyla oluşturulan link paylaşılmıştır ve gönüllülük esasına dayanarak linki doldurmaları istenmiştir.

Link üzerinden öğrencilere ilk olarak "Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu" okutularak onayları alınmıştır ve sonrasında "Sosyodemografik Bilgi Formu", "Çocukluk Travması Anketi (CTQ-28)", "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği" verilmiştir. Öğrencilerin sırasıyla ölçeklerdeki maddeleri doldurması istenmiştir ve ölçeklerdeki tüm soruları işaretlemekten diğer sayfalara geçiş engellenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam puan ve alt boyutları puanlarına yönelik normallik dağılımı değerlendirildiğinde; normal dağılımın varsayımlarından biri olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin $\pm 1,5$ arasında olması nedeniyle verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir ve parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Gruplar arası karşılaştırmalarda; iki grup karşılaştırmaları için (cinsiyet, sigara kullanımı, alkol kullanımı, psikiyatrik destek alma durumu) bağımsız t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarda (yaşadığı kişi ve gelir durumu) ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Madde Kullanma Eğilimleri Ölçeği için kesme puanı 16 puan üzeri olarak belirlenmiştir ve madde kullanma eğilimi olan çalışma grubu ile madde kullanma eğilimi olmayan çalışma grubunun çocukluk çağı travmaları ve sosyal destek düzeylerini karşılaştırmak için bağımsız t testi analizi yapılmıştır.

Araştırmanın temel değişkenlerinin birbiriyle ilişkisi Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini yordayıcı etkisine bakmak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sosyal destek düzeyinin madde kullanma eğilimi düzeyini yordayıcı etkisine bakmak için regresyon analizi yapılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 olarak belirlenmiştir ($p < .05$).

BÖLÜM 3: BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların verilere dair analizlere yer verilmektedir.

3.1. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı

Katılımcıların demografik özelliklerine göre frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler		Ortalama±SS	
Yaş		21,16±4,20	
		n	%
Cinsiyet	Kadın	178	56,3
	Erkek	138	43,7
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	97	30,7
	2. Sınıf	70	22,2
	3. Sınıf	68	21,5
	4. ve Üstü Sınıf	81	25,6
Yaşadığı Kişi	Yalnız	72	22,8
	Aile	169	53,5
	Arkadaş	75	23,7
Gelir Durumu	Düşük	44	13,9
	Orta	185	58,5
	Yüksek	87	27,5
Kendine Ait Oda	Evet	258	81,6
	Hayır	58	18,4
Sigara Kullanımı	Evet	160	50,6
	Hayır	156	49,4
Alkol Kullanımı	Evet	178	56,3
	Hayır	138	43,7
Psikiyatrik Destek	Evet, daha önce gördüm	45	14,2
	Hayır, hiç görmedim	271	85,8

Tablo 1'e göre katılımcıların yaş ortalaması $21,16 \pm 4,20$ 'dir. Katılımcıların 178'i (%56,3) kadın ve 138'i (%43,7) erkek, olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 97'si (%30,7) 1. Sınıfa, 70'i (%22,2) 2. Sınıfa, 68'i (%21,5) 3. Sınıfa ve 81'i (%25,6) 4 ve üstü sınıfa gittiğini belirtmiştir. Katılımcıların 72'si (%22,8) yalnız, 169'u (%53,5) ailesiyle ve 75'i (%23,7) arkadaşıyla yaşadığını belirtmiştir. Katılımcılar gelir durumunu; 44'ü (%13,9) düşük, 185'i (%58,5) orta ve 87'si (%27,5) yüksek olarak belirtmiştir. Katılımcıların 258'i (%81,6) kendisine ait bir odası olduğunu, 58'i (%18,4) kendisine ait odası olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 160'ı (%50,6) sigara kullandığını ve 156'sı (%49,4) sigara kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 178'i (%56,3) alkol kullandığını ve 138'i (%43,7) alkol kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 45'i (%14,2) psikiyatrik destek aldığını, 271'i (%85,8) psikiyatrik destek almadığını belirtmiştir.

3.2. Ölçeklerin Normallik Dağılımı

Araştırmada, ölçeklerin toplam puanlarının ve alt boyut puanlarının normal dağılıma sahip olup olmadığına yönelik Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır ve sonuçlara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2
Normallik Testi Sonuçları

	Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
		Statistic	df	p		
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Duygusal İstismar	,238	316	,000	,930	1,214
	Fiziksel İstismar	,108	316	,000	,893	1,297
	Cinsel İstismar	,137	316	,000	,984	1,031
	Fiziksel İhmal	,150	316	,000	-,177	-,687
	Duygusal İhmal	,255	316	,000	-,323	-,949
	Sosyal Destek	,183	316	,000	,962	,463
	Madde Kullanma Eğilimi	,174	316	,000	-,456	-1,242

Tablo 2'ye göre; Kolmogorov-Smirnov normallik testine göre ölçeklerin alt boyut ve toplam puanlarında anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Bu nedenle normallik dağılımına bakarken diğer bir varsayım olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması (George ve Mallery, 2014) dikkate alınmıştır ve verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır.

3.3. Katılımcıların Ölçek Ortalamaları

Araştırmanın ölçeklerinden katılımcılar tarafından alınan minimum ve maximum değerler, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3
Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanların Dağılımı

		Min-Max	Ort $\pm$ SS
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	1. Duygusal İstismar	6-25	12,75 $\pm$ 3,46
	2. Fiziksel İstismar	7-23	13,64 $\pm$ 2,49
	3. Cinsel İstismar	6-18	11,03 $\pm$ 1,97
	4. Fiziksel İhmal	8-23	17,68 $\pm$ 3,20
	5. Duygusal İhmal	5-25	21,21 $\pm$ 5,18
2. Sosyal Destek		12-84	55,15 $\pm$ 21,70
3. Madde Kullanma Eğilimi		5-32	15,79 $\pm$ 9,13
		n	%
Madde Kullanma Eğilimi	< 16 puan	176	55,6
	> 16 puan	140	44,4

Tablo 3'e göre; Duygusal İstismar 6 ile 25 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı 12,75 $\pm$ 3,46'tır. Fiziksel İstismar 7 ile 23 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı 13,64 $\pm$ 2,49'tür. Cinsel İstismar 6 ile 18 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı 11,03 $\pm$ 1,97'tür. Fiziksel İhmal 8 ile 23 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı 17,68 $\pm$ 3,20'dir. Duygusal İhmal 5 ile 25 puan arasında değişmektedir ve ortalama

puanı $21,21 \pm 5,18$ 'dir. Sosyal Destek 12 ile 84 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı $55,15 \pm 21,70$ 'tir. Madde Kullanma Eğilimi 5 ile 32 puan arasında değişmektedir ve ortalama puanı $15,79 \pm 9,13$ 'dur. Madde Kullanma Eğilimi puanlarını 16 cut off noktasına göre değerlendirdiğimizde 176'sı (%55,6)'sı 16'nin altında bulunurken 140'ı (%44,6) 16 puan ve üzerinde çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle katılımcıların çoğunluğu (%55,6) madde kullanma eğilimi göstermemektedir.

3.4. Madde Kullanma Eğilimi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Bu bölümde madde kullanma eğiliminin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir. Bu kapsamda test edilen araştırma hipotezleri aşağıda yer almaktadır:

- Erkek öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri kız öğrencilerin madde kullanma eğiliminden anlamlı düzeyde yüksektir.
- Ailesiyle yaşayan öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.
- Düşük gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi orta ve yüksek gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir.
- Sigara kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi sigara kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- Alkol kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi alkol kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.
- Psikiyatrik destek alan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Yukarıdaki araştırma hipotezlerinin test edilmesinde yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar, aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

3.4.1. Madde Kullanma Eğiliminin Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada cinsiyete göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği bağımsız t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Cinsiyet Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
Madde Kullanma Eğilimi	Kadın	138	12,68	7,17	-5,590	,000
	Erkek	178	18,21	9,75		

Yapılan bağımsız t testi sonucuna göre; erkeklerin madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=18,21$), kadınların puanlarından ($X=12,68$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır [$t(314)=-5,590$, $p<.05$].

3.4.2. Madde Kullanma Eğiliminin Yaşadığı Kişiye Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada yaşadığı kişiye göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Yaşadığı Kişi Değişkeni için ANOVA Sonuçları

	Yaşadığı Kişi	N	Ort.	SS	F (p)	Farklılık (LSD)
Madde Kullanma Eğilimi	Yalnız	72	19,26	9,07	53,214 (,000)	2<1
	Aile ile	169	11,59	7,03		2<3
	Arkadaş ile	75	21,93	8,57		

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; madde kullanma eğilimi puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(2,313)=53,214$, $p<.01$]. Yapılan Post-Hoc analizi (LSD) sonrasında aile ile yaşayan

katılımcıların madde kullanma eğilimi puanları ($X=11,59$), yalnız ($X=19,26$) ve arkadaş ile ($X=21,93$) yaşayan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.

3.4.3. Madde Kullanma Eğiliminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada gelir durumuna göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Gelir Durumu Değişkeni için ANOVA Sonuçları

	Gelir Durumu	N	Ort.	SS	F (p)	Farklılık (LSD)
Madde Kullanma Eğilimi	Düşük	44	25,72	6,26	41,187 (,000)	1>2
	Orta	185	15,05	8,48		1>3
	Yüksek	87	12,34	8,25		

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; madde kullanma eğilimi puanlarının gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir $F(2,313)=41,187$, $p<.01$]. Yapılan Post-Hoc analizi (LSD) sonrasında; düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanları ($X=25,72$), orta ($X=15,05$) ve yüksek ($X=12,84$) gelir durumu olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

3.4.4. Madde Kullanma Eğiliminin Sigara Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada sigara kullanımına göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği bağımsız t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Sigara Kullanımı Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları

	Sigara Kullanımı	N	Ort.	SS	t	p
Madde Kullanma	Evet	160	20,22	9,04	10,005	,01
Eğilimi	Hayır	156	11,25	6,69		

Yapılan bağımsız t testi sonucuna göre; sigara kullanan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=20,22$), sigara kullanmayanların puanlarından ($X=11,25$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır [$t(314)=10,005$, $p<.05$].

3.4.5. Madde Kullanma Eğiliminin Alkol Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada alkol kullanımına göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği bağımsız t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Alkol Kullanımı Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları

	Alkol Kullanımı	N	Ort.	SS	t	p
Madde Kullanma	Evet	178	20,14	8,96	11,393	,000
Eğilimi	Hayır	138	10,19	5,56		

Yapılan bağımsız t testi sonucuna göre; alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=20,14$), alkol kullanmayanların puanlarından ($X=10,19$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır [$t(314)=11,393$, $p<.05$].

3.4.6. Madde Kullanma Eğiliminin Psikiyatrik Destek Alma Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada psikiyatrik destek alma durumuna göre madde kullanma eğilimi puanlarının farklılık gösterip göstermediği bağımsız t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9
Madde Kullanma Eğilimi Puanlarının Psikiyatrik Destek Değişkeni için Bağımsız t Testi Sonuçları

		Psikiyatrik	N	Ort.	SS	t	p
		Destek					
Madde Kullanma	Evet		45	19,73	5,62	3,165	,002
	Hayır		271	15,14	9,44		
Eğilimi							

Yapılan bağımsız t testi sonucuna göre; psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğilimi puanlarının ($X=19,73$), psikiyatrik destek almayanların puanlarından ($X=15,14$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır [$t(314)=3,165$, $p<.05$].

3.5. Madde Kullanma Eğilimi Olan Çalışma Grubu ve Madde Kullanma Eğilimi Olmayan Kontrol Grubunun Çocukluk Çağı Travmaları ve Sosyal Destek Puanlarının Değerlendirilmesi

Madde kullanma eğilimi olan çalışma grubu ve madde kullanma eğilimi olmayan kontrol grubunun Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların karşılaştırması Tablo 10’da gösterilmiştir. Ayrıca madde kullanma eğilimi olan çalışma grubu ve madde kullanma eğilimi olmayan kontrol grubunun Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırması Tablo 11’de gösterilmiştir

Tablo 10**MKE Olan Çalışma Grubu ile MKE Olmayan Kontrol Grubu Arasında Çocukluk Çağı Travmaları Puanlarının Karşılaştırılması**

	Çalışma Grubu (MKE Olan)	Kontrol Grubu (MKE Olmayan)		
	Ort. ± SS	Ort. ± SS	t	p
Duygusal İstismar	13,55±3,88	11,76±2,53	4,940	,000
Fiziksel İstismar	14,66±2,05	12,37±2,45	9,092	,000
Cinsel İstismar	11,43±1,48	10,54±2,36	4,117	,000
Duygusal İhmal	23,95±2,33	17,78±5,71	3,036	,000
Fiziksel İhmal	19,51±1,58	15,39±3,24	4,775	,000

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda; Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar, Duygusal İhmal ve Fiziksel İhmal alt boyutlarında madde kullanma eğilimi olan katılımcıların puanları, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Tablo 11**MKE Olan Çalışma Grubu ile MKE Olmayan Kontrol Grubu Arasında Sosyal Destek Puanlarının Karşılaştırılması**

	Çalışma Grubu (MKE Olan)	Kontrol Grubu (MKE Olmayan)		
	Ort. ± SS	Ort. ± SS	t	p
Sosyal Destek	37,09±17,88	69,52±11,18	-9,707	,000

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda; madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek puanları (Ort=37,09), madde kullanma eğilimi olmayan katılımcıların puanlarından (Ort=69,52) anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır [$t(314) = -9,707$, $p<.05$].

3.6. Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırma değişkenleri olan Çocukluk Çağı Travmaları Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İhmal ve Duygusal İhmal, Sosyal Destek ile Madde

Kullanma Eğilimi arasındaki ilişkiyi incelenmesi yapılırken korelasyon analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12
Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
1 Madde Kullanma Eğilimi	1						
2 Duygusal İstismar	,223**	1					
3 Fiziksel İstismar	,451**	,229**	1				
4 Cinsel İstismar	,283**	,231**	,370**	1			
5 Fiziksel İhmal	,731**	,250**	,551**	,331**	1		
6 Duygusal İhmal	,677**	,126*	,398**	,198*	,803**	1	
7 Sosyal Destek	-,793**	-,311**	-,517**	-,411**	-,777**	-,676**	1

Not. r: Pearson Korelasyon Katsayısı, **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$

3.7. Çocukluk Çağı Travmaları ile Sosyal Destek Algısının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi

Bu bölümde çocukluk çağı travmaları ile sosyal destek algısının madde kullanma eğiliminin yordaması test edilmiştir. Bu kapsamda test edilen araştırma hipotezleri aşağıda yer almaktadır:

- Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, madde kullanma eğilimini pozitif yönde yordamaktadır.
- Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimini negatif yönde yordamaktadır.

Yukarıdaki araştırma hipotezlerinin test edilmesinde yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar, aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

Çocukluk çağı travmaları ile sosyal destek algısının madde kullanma eğilimini yordamasının incelenirken regresyon analizi yapılmıştır ve regresyon analizinde Tablo 12’de yer alan korelasyon analizine bağlı olarak bağımlı değişken ile anlamlı ilişki çıkan alt boyut yordayıcı değişken olarak regresyon analizine dahil edilmiştir.

Tablo 13

Çocukluk Çağı Travmalarının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Madde Kullanma Eğilimi	Sabit	55,892	2,512		22,254	,000
	Duygusal İstismar	,136	,104	,052	1,308	,19
	Fiziksel İstismar	,248	,169	,068	1,461	,14
	Cinsel İstismar	,209	,192	,045	1,089	,27
	Fiziksel İhmal	1,252	,203	,439	6,159	,000
	Duygusal İhmal	,496	,112	,282	4,427	,000
$R = .753$ $R^2 = .567$ $R^2_{adj} = .560$, $F(5,310) = 81,034$, $p < .05$						

Çocukluk Çağı Travmaları puanlarıyla oluşturulan modelde; Madde Kullanma Eğilimi puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(5,310) = 81,034, p < .05$). Madde Kullanma Eğilimi puanlarındaki varyansın yaklaşık %56'sı açıklanmaktadır ($R^2 = .567$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Fiziksel İhmal ($\beta = .439, p < .01$) ve Duygusal İhmal ($\beta = .282, p < .01$) puanlarının pozitif yönde Madde Kullanma Eğilimi puanlarını yordadığı saptanmıştır.

Tablo 14
Sosyal Destek Düzeyinin Madde Kullanma Eğilimini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Madde Kullanma Eğilimi	Sabit	34,212	,857		39,924	,000
	Sosyal Destek	-,334	,014	-,793	-23,088	,000
$R = .793 \quad R^2 = .629 \quad R^2_{adj} = .628, F(1,314) = 533,073, p < .05$						

Sosyal Destek puanlarıyla oluşturulan modelde; Madde Kullanma Eğilimi puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($F(1,314) = 533,073, p < .05$). Madde Kullanma Eğilimi puanlarındaki varyansın yaklaşık %62'si açıklanmaktadır ($R^2 = .629$). Regresyon katsayılarına bakıldığında; Sosyal Destek ($\beta = -.793, p < .01$) puanlarının negatif yönde Madde Kullanma Eğilimi puanlarını yordadığı saptanmıştır.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Araştırmada, çocukluk çağında travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin azaltılmasında sosyal desteğin rolü var mıdır sorusunun cevabı aranmıştır. Aynı zamanda çeşitli demografik bilgilerin madde kullanma eğilimini farklılaştırıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırmada özellikle yerli literatür kapsamında madde kullanma eğilimine yönelik çok çalışmanın olmadığı dikkat çekmektedir ve bu değişkene yer vererek literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre ilk olarak madde kullanma eğiliminin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmaması ele alınmıştır. Daha sonra çocukluk çağı travmasının madde kullanma eğilimi ile ilişkisi ve sosyal destek ile ilişkisine yönelik sonuçlar ilgili literatür çerçevesinde ele alınmıştır.

4.1. Madde Kullanma Eğilimi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların İncelenmesi

4.1.1. Madde Kullanma Eğiliminin Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırma amaçları doğrultusunda ilk olarak madde kullanma eğiliminin cinsiyete göre farklılaşması incelenmiştir ve erkeklerin madde kullanma eğiliminin, kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla “H5: *Erkek öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri kız öğrencilerin madde kullanma eğiliminden anlamlı düzeyde yüksektir.*” şeklindeki H5 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Literatür incelendiğinde pek çok çalışmada araştırma bulgusuna benzer şekilde erkeklerde madde kullanma eğiliminin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı dikkat çekmektedir. Bülbül (2016) çalışmasında erkeklerin madde kullanma eğiliminin kadınlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Webb ve diğerleri (1998), erkeklerin madde kullanma sıklığının kadınlardan daha fazla olduğunu bildirmiştir. Hibell ve diğerleri (2007) çalışmalarında, erkeklerin kadınlara göre daha fazla madde kullandığı belirlemiştir. Arslan ve diğerleri (2012) çalışmasında, erkeklerin madde kullanma oranının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kılıç ve Uzunçakmak (2020) çalışmasında, erkek olmanın madde kullanımı açısından risk faktörü olduğunu bulmuştur. Evren ve diğerleri (2003)

ise erkeklerin, kadınlara göre daha yaygın madde kullanım bozukluğu tanısına sahip olduklarını belirtmektedir.

Bu bağlamda, madde kullanma eğiliminin erkeklerde daha yüksek olmasının nedeni; toplumsal cinsiyetle ilişkili olabileceği, toplumda erkeklere oranla kadınların madde kullanımına daha yargılayıcı ve daha olumsuz bir tavrın sergilenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

4.1.2. Madde Kullanma Eğiliminin Yaşadığı Kişiye Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada madde kullanma eğiliminin yaşadığı kişiye göre farklılaştığı ve aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, yalnız ve arkadaş ile yaşayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H6: Ailesiyle yaşayan öğrencilerin madde kullanma eğilimi düzeyleri arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.”* şeklindeki H6 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Ögel (2005), ailesiyle birlikte yaşayan kişilerin madde kullanma oranının düşük olduğu bulmuştur. Ailenin, kişiler için sosyal destek kaynağı olması nedeniyle madde kullanma eğilimini açısından koruyucu faktör olarak ele alınmaktadır (Kızıldaş, 2019). Arkadaş ortamı ise kişilerin madde kullanımına neden olan önemli sosyokültürel etken olarak belirtilmektedir. Kişilerin arkadaş grubunda yapılan etkinliklere katılma arzusu, madde kullanıma neden olabilmektedir (Evren ve diğerleri, 2003). Yazgan ve Gürgen (2004) yaptığı çalışmada, kişilerin %48’inin madde kullanmaya başlamasının sebebini arkadaş olarak belirttiğini bildirmiştir. Aynı zamanda, arkadaş ortamında madde kullanımının olması ve maddeye rahatça ulaşabilirliğinin olması madde kullanımını etkilemektedir (Bircan ve Erden, 2011).

Bu açıdan, araştırma sonucu olan aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin yalnız ve arkadaşlarıyla yaşayan katılımcılara göre düşük olmasının nedenlerinin; ailenin kişilerin yaşadıkları sorunlarla ve hissettiği olumsuz duygularla baş etmesine yardımcı olması, arkadaş ortamının ise özendirici ve maddeye ulaşabilirliğini kolaylaştırması olarak düşünülmektedir.

4.1.3. Madde Kullanma Eğiliminin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada, madde kullanma eğiliminin gelir durumuna göre farklılaştığı ve düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, orta ve yüksek gelir durumu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H7: Düşük gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilimi orta ve yüksek gelir durumuna sahip üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir.”* şeklindeki H7 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Literatür incelendiğinde, farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Poorasl ve diğerleri (2007) yaptıkları çalışmada, gelir durumu arttıkça madde kullanma düzeyinin de arttığı bulmuştur. Samay (2001) çalışmasında, madde kullanımı ile ekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulmuştur. Çataloğlu (2011) çalışmasında gelir düzeyi yükseldikçe madde kullanma eğiliminin arttığını bulmuştur. Miller ve Miller (1997) çalışmasında, gelir düzeyinin madde kullanımında etken olduğunu belirlemiştir. Çolak ve Ünal (2020) çalışmalarında farklı olarak, madde kullanma eğiliminin gelir durumuna göre farklılaşmadığını bulmuştur.

Araştırmanın sonucu olan düşük gelir durumu olan kişilerin madde kullanma eğiliminin yüksek olmasının nedeni; gelir düzeyi düştükçe kişilerin yaşamı sürdürme ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda stres yaşaması ve yaşadığı stresle baş edebilmek adına madde kullanma eğilimi göstermeleri olarak düşünülmektedir.

4.1.4. Madde Kullanma Eğiliminin Sigara ve Alkol Kullanımına Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada, sigara ve alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, sigara ve alkol kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H8: Sigara kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi sigara kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.”* şeklindeki H8 araştırma hipotezi ve *“H9: Alkol kullanan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi alkol kullanmayan üniversite öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.”* şeklindeki H9 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Mollaahmetoğlu (2021) çalışmasında, sigara kullanan kişilerin madde kullanma eğilimini kullanmayanlara göre daha yüksek

olduğunu bulmuştur. Kişinin sigara içmesi, madde kullanma eğilimini arttırdığı belirtilmektedir (Kızıлтаş, 2019). Benzer şekilde bu araştırmada, madde kullanma eğiliminin alkol kullanma durumuna göre farklılaştığı ve alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, alkol kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Kılıç ve Uzunçakmak (2020) çalışmalarında, alkol kullanmanın, madde kullanma açısından risk faktörü olduğu belirlenmiştir. Kişilerin olumsuz duygularını azaltabilmek adına sigara ve alkole yöneldikleri bilinmektedir (Gonzalez, Zvolensky, Vujanovic, Leyro ve Marshall, 2008).

Bu açıdan, sigara ve alkol kullananlarda madde kullanma eğiliminin yüksek olması; olumsuz duygularını azaltabilmek adına maddeye de yönelmeleriyle ilişkili olabilir.

4.1.5. Madde Kullanma Eğiliminin Psikiyatrik Destek Alma Durumuna Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Araştırmada, madde kullanma eğiliminin psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılaştığı ve psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, psikiyatrik destek almayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H10: Psikiyatrik destek alan üniversite öğrencilerin madde kullanma eğilimi psikiyatrik destek almayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.”* şeklindeki H10 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Bozkan (2020) çalışmasında, psikiyatrik tanı alan kişilerin madde kullanma eğiliminin yüksek olduğu bulmuştur. Christie ve diğerleri (1988) çalışmasında, anksiyete bozukluğu ve depresyon yaşayan kişilerde, madde kullanma eğiliminin, herhangi bir psikiyatrik rahatsızlık yaşamayanlara göre daha fazla olduğu bildirmiştir. Merikangas ve diğerleri (1998), madde kullanma süresi ve sıklığının psikolojik belirtilerin varlığıyla ilişkili olduğunu belirlemiştir. Kişilerin kaygı, huzursuzluk ve depresyon gibi belirtileri madde kullanımında ve bağımlılığında etken unsurlar olarak görülmektedir (Duran, 2019). Weitzman (2004) çalışmasında, psikolojik problemi olan kişilerin madde kullanımının daha yüksek olduğu bulmuştur.

Bu bağlamda, psikiyatrik destek alan kişilerin madde kullanma eğiliminin yüksek olmasının nedeninin; kişilerin destek aldığı sorununun stresle başa çıkmasına olumsuz etkilemesiyle ve bu nedenle kişilerin karşılaştıkları stres veren yaşam olaylarında

hissettiği olumsuz duyguları azaltabilmek adına madde kullanmaya eğilim göstermesiyle ilişkili olduğu söylenebilmektedir.

4.2. Madde Kullanma Eğilimi Olan Çalışma Grubu ve Madde Kullanma Eğilimi Olmayan Kontrol Grubunun Çocukluk Çağı Travmaları ve Sosyal Destek Puanlarının Değerlendirilmesinin İncelenmesi

Araştırmada, madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H3: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.”* şeklindeki H3 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Çakıcı (2002) çalışmasında, çocukluk çağı travmatik yaşantısını deneyimleyen kişilerde daha yaygın şekilde madde kullanımının görüldüğünü belirlemiştir. Kandel (1990) yaptığı çalışmada, madde bağımlılarının kontrol grubuna oranla ebeveynlerini ilgisiz olarak algıladıkları belirlenmiştir. Tucci ve diğerleri (2010) çalışmalarında madde bağımlısı olan kişilerin istismar yaşantılarının kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Aktaş (2019) çalışmasında, madde kullanım öyküsü olan erkeklerin, olmayan erkeklere oranla daha fazla çocukluk çağı yaşantısına maruz kaldığını bulmuştur. Sonuç olarak araştırma bulgusu olan madde kullanma eğilimi olan katılımcıların çocukluk çağı travmatik yaşantılarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu bulgusunun literatürle uyumlu olmasıyla birlikte çocukluk çağı travmalarının kişilerin başa çıkma mekanizmalarını olumsuz etki ederek madde kullanımı adına risk faktörü olmasıyla ilişkili olabilir.

Araştırmada, madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçla *“H4: Madde kullanma eğilimi olan üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri madde kullanma eğilimi olmayan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşüktür.”* şeklindeki H4 araştırma hipotezi doğrulanmıştır. Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptığı çalışmada, madde kullanım bozukluğu olan katılımcıların algıladığı sosyal destek düzeyinin madde kullanım bozukluğu olmayan katılımcılara göre daha düşük olduğunu belirlemiştir. Öz ve Alkeveli (2018)’ye göre aile desteği ve aile içinde

ilişkilerde yaşanan ihmallerin, bağımlılık için risk faktörü olduğunu ifade etmektedir. Araştırma sonucunun literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir.

4.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi

Araştırmada, çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Fiziksel ihmal ile duygusal ihmal düzeyinin pozitif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Diğer bir deyişle, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal arttıkça madde kullanma eğilimi artmaktadır. Bu sonuçla *“H1: Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, madde kullanma eğilimini pozitif yönde yordamaktadır.”* şeklindeki H1 araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Literatür incelendiğinde çalışmaların çoğunda, araştırma bulgusuna benzer şekilde çocukluk çağı travmaları ile madde kullanma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunduğu görülmektedir. Çocukluk çağı travmatik yaşantıları, kişilerin alkol ve madde kullanım eğiliminin arttığı belirtilmektedir (TUBİM, 2018). Madde kullanımı olan kişilerle yapılan bir çalışmada, kişilerin çocukluk çağı travmatik yaşantılarının olduğu bulunmuştur (Clarke ve diğerleri, 1999). Kayış (2019), madde bağımlıların çocukluk çağında travmatik yaşantılara maruz kaldığını bildirmiştir. Ekinci ve Kandemir (2015) çalışmasında, madde bağımlısı kişilerin çocukluk çağında travmatik deneyimlerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Çocuklara yönelik zarar veren davranışların ve çocuk istismarının, madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Durmaz, 1995). Toker ve diğerleri (2011) benzer şekilde, çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olduğu belirtmektedir. Anne ve babanın çocuğu ihmal etmesi, aile içerisinde şiddetin olması, çoklu kardeş nedeniyle anne ve babanın yeterli şekilde çocuklarla ilgilenmemesi, çocuğun aşırı kontrollü veya aşırı serbest yetiştirilmesi gibi durumlar madde kullanma eğilimini arttırmaktadır (Skeer ve diğerleri, 2009).

Sonuç olarak araştırma bulgusunun literatürle uyumlu olmasıyla birlikte çocukluk çağı travmalarından duygusal ihmal ve fiziksel ihmalin, kişilerin ruh sağlığını olumsuz etkileyerek madde kullanım eğilimini arttırdığı söylenebilmektedir.

4.4. Sosyal Destek Algısının Madde Kullanma Eğilimini Yordamasının İncelenmesi

Araştırmada, sosyal destek düzeyinin, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Sosyal Destek düzeyi negatif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır. Diğer bir deyişle, sosyal destek düzeyi arttıkça madde kullanma eğilimi azalmaktadır. Bu sonuçla “H2: Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimini negatif yönde yordamaktadır.” şeklindeki H2 araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Literatür incelendiğinde; araştırma sonucuna benzer şekilde sosyal desteğin varlığının madde kullanma eğilimini azaltan bir etken olduğuna dikkat çekilmektedir. Koca ve Oğuzöncül (2015) yaptıkları çalışmada, algılanan sosyal destek ile madde kullanım sıklığı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) yaptıkları çalışmada, madde bağımlılığı olan kişilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde bağımlısı olmayan kişilere oranla daha düşük olduğunu bulmuştur. Kızıldaş (2019), aileden algılanan sosyal desteğin madde kullanma eğilimini açısından koruyucu faktör olduğunu belirlemiştir. İnandı ve diğerleri (2009) çalışmasında benzer şekilde, aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düşük olmasının ve şiddete maruz kalmanın madde kullanımı açısından risk faktörü oluşturduğunu bulmuştur. Piko (2000) çalışmasında ise kişilerin babaları tarafından algıladıkları sosyal destek düzeyinin, madde kullanımını anlamlı şekilde yordadığını bulmuştur.

Sonuç olarak araştırma sonucunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Sosyal desteğin kişilerin yaşadıkları olumsuz deneyimlerle başa çıkabilmesinde katkı sağladığı (Budak, 1999) göz önüne alındığında, sosyal desteğin arttıkça madde kullanma eğilimini azaltması beklenen bir sonuçtur.

BÖLÜM 5: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçları şu şekildedir:

- Erkeklerin madde kullanma eğiliminin, kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.
- Aile ile yaşayan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, yalnız ve arkadaş ile yaşayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.
- Düşük gelir durumu olan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, orta ve yüksek gelir durumu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.
- Sigara ve alkol kullanan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, sigara ve alkol kullanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.
- Psikiyatrik destek alan katılımcıların madde kullanma eğiliminin, psikiyatrik destek almayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.
- Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal yaşantılarının, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.
- Madde kullanma eğilimi olan katılımcıların sosyal destek düzeyleri, madde kullanma eğilimi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır.
- Çocukluk çağı travmalarının madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Fiziksel ihmal ile duygusal ihmal düzeyinin pozitif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır.
- Sosyal destek düzeyinin, madde kullanma eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Sosyal destek düzeyi negatif yönde madde kullanma eğilimini yordamaktadır.

Bu araştırmanın önerileri ise şu şekildedir:

Günümüzde başta üniversite öğrencileri olmak üzere özellikle genç yetişkinlerde madde bağımlılığının yüksek olduğu ve çeşitli nedenlerden kaynaklı madde kullanımına yöneldikleri bilinmektedir. Bu açıdan madde bağımlılığına engel olabilmek adına madde kullanma eğiliminin ve bu eğilimle ilişkili risk faktörlerinin araştırılması önem

arz etmektedir. Yerli literatür incelendiğinde madde bağımlılığına dair pek çok araştırmanın yapıldığı görülse de madde kullanma eğilimine dair çalışmanın kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan madde kullanma eğilimine yönelik çalışmaların artırılması önerilebilir.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinde madde kullanma eğilimi ile çocukluk çağı travmaları ve sosyal destek ile arasındaki ilişki bulunmuştur. Özellikle madde kullanma eğilimini arttıran bir etken olan çocukluk çağı travmaları açısından ebeveynlere farkındalık geliştirmeleri için seminerler düzenlenebilir. Çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kalmış kişilere yönelik bireysel terapilerle destek sağlanabilir. Araştırma sonuçlarına bağlı olarak madde kullanma eğilimi açısından sosyal desteğin koruyucu etkisi görülmektedir. Bu açıdan düşük sosyal destek algısına sahip kişilerle ilgili çeşitli müdahale programları oluşturabilir.

Araştırmada, Samsun genelinde yaşayan ve öğrenim gören 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırmanın genellenebilirliği açısından gelecekteki çalışmalarda, Türkiye genelinde ve daha fazla katılımcı ile çalışmanın tekrarlanabilir. Gelecekteki çalışmalarda, madde kullanma eğilimi farklı değişkenlerle (stresle başa çıkma, ebeveyn tutumları, psikolojik sağlamlık vb.) ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Alpay, E. H., A. Aydın ve Z. Bellur (2017). Çocukluk Çağı Travmalarının Depresyon ve Travma Sonrası Stres Belirtileri ile İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü. *Klinik Psikiyatri*, 20, 218-226. DOI: 10.5505/kpd.2017.98852.

Aral, N. ve F. Gürsoy (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151 (5), 27-54.

Arıcioğlu, A. (2003). *Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Duygusal İstismarın Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, Y. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Asi Karakaş, S. ve F. Ersöğütçü (2016). Madde Bağımlılığı ve Hemşirelik. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3 (2) , 133-139. DOI: 10.17681/hsp.34389.

Aydoğdu, H. ve M. Olcay-Çam (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 137-144.

Bahar, A. (2018). Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme. *Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 55, 1-36.

Balcı, İ. (2018). *Çocukluk Çağı Travmaları ile Baş Etme Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bilchik, S., & M. Nash (2008). Child Welfare and Juvenile Justice: Two Sides of The Same Coin. *Juvenile and Family Justice Today*, 17(4), 18-25.

Bilgen, F.G. ve F. Karasu (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), 22-34.

Bilir, P., P. Arı, D. Dönmez, Ç. Atik ve A. San (1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 1-14.

Bircan, S. ve G. Erden (2011). Madde Bağımlılığı: Aile ile İlgili Olası Risk Faktörleri, Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(3), 211-222.

Bitiş, E. (2017). *Alkol Kullanım Bozukluğunda Duygusal İstismar Algısının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozkan, K. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimlerinde Öznel Sıkıntıları Açma ve Duygusal Öz Farkındalık Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Briere, J. N. ve C. Scott (2014). *Principles Of Trauma Therapy: A Guide To Symptoms, Evaluation, and Treatment (DSM-5 update)*. Thousands Oaks, CA: Sage Publications.

Budak, B. (1999). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bülbül, K. (2016). *Aile Yapısı, Bağlanma Stili ve Umutsuzluğun Lise Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimleri ile İlişkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Büyükçelik, A. (2011). *Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına 2000-2010 Yılları Arasında Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı İddiasıyla Adli Makamlarca Gönderilen Olguların İrdelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

Callaghan, P., & J. Morrissey (1993). Social Support and Health: A Review. *Journal of advanced nursing*, 18(2), 203-210. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1993.18020203.x>.

Ceyhun, B., Ö. Oğuztürk ve A.G. Ceyhun (2001). Madde Kullanma Eğilimi Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4, 87-93.

Christie, K. A., J. D. Burke, D. A. Regier, D. S. Rae, J. H. Boyd, & B. Z. Locke (1988). Epidemiologic Evidence For Early Onset of Mental Disorders and Higher Risk of Drug Abuse in Young Adults. *American Journal of Psychiatry*, 145(8), 971- 975. doi: 10.1176/ajp.145.8.971.

Clarke, J., D.M. Stein, M. Sobota, M. Marisi, & L. Hanna (1999). Victims As Victimizers: Physical Aggression By Persons With a History of Childhood Abuse. *Archives of Internal Medicine*, 159(16), 1920-1924.

Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic medicine*, 38(5), 300-314. <http://dx.doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003>.

Cohen, S., & T.A. Wills (1985). Stress, Social Support, and The Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>.

Çakıcı, M. (2002). *Çocuk İstismarının Madde Kullanımına Etkisi*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çelik, F.G.H. ve Ç. Hocaoglu (2018). Çocukluk Çağı Travmaları: Bir Gözden Geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711.

Çolak, H. ve H. Ünal (2020). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Yaşam Doyumu Ve Umutsuzluğun Madde Kullanma Eğilimine Etkisinin Araştırılması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 344-357.

Dedeler, M., T. Öpöz ve C. Öztürk (2016). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarına Yönelik Tedavi ve Önleme Yaklaşımları: Bir Gözden Geçirme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(1), 28-43.

Demirkapı, E.Ş. (2013). *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme Ve Kimlik Gelişimine Etkisi Ve Bunların Psikopatolojiler İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Demirtaş, A.S. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dinleyici, M. ve F. Şahin-Dağlı (2016). Duygusal İhmal, İstismar ve Çocuk Hekiminin Rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38 (2), 18-27. DOI: <http://dx.doi.org/10.20515/otd.20235>.

Duman, H. (2020). *Şizofreni Hastalarının Kardeşlerinde Çocukluk Çağı Travmalarıyla Zihin Kuramı Bozuklukları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duran, R. (2019). *Gençlerin Madde Kullanma Nedenleri ve Alınması Gereken Tedbirler: Gümüşhane Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Durmaz, G. (1995). *Uyuşturucu Madde Kullanan Adölesanlarda Benlik Saygısı*. Uzmanlık Tezi. İstanbul: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi.

Durmuş, M. ve A. Okanlı (2018). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 177-189.

DSÖ (2006). Preventing Child Maltreatment: a Guide to Taking Action and Generating Evidence, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (10.01.2022).

Ekinci, S. ve H. Kandemir (2015). Childhood Trauma in The Lives of Substancedependent Patients: The Relationship Between Depression, Anxiety and Self-Esteem. *Nord J Psychiatry*, 69, 249-253.

Erbay, E., N. Oğuz, B. Yıldırım ve E. Fırat (2016). Alkol Ve Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Başa Çıkma Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 597–609.

Erol, D. (2007). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıklar: Eskişehir İli Örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ersoy, E. (2020). *Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Akademik Destek Algıları ile Okul Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Evren, C. ve K. Ögel (2003). Alkol/Madde Bağımlılarında Dissosiyatif Belirtiler ve Çocukluk Çağı Travması, Depresyon, Anksiyete Ve Alkol/Madde Kullanımı İle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 30-37.

Evren, E. C., Ö. Saatçioğlu, B. Evren, C. Yancar, B. Eken ve D. Çakmak (2003). Madde Kullanım Bozukluğunda Cinsiyet Farklılığı: AMATEM'e Yatan Hasta Verilerinin İncelenmesi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 16, 132-138.

Faraji, H. ve A.E. Tezcan (2021). *Ergen*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.

Fratto, C. M. (2016). Trauma-Informed Care For Youth in Foster Care. *Archives of psychiatric nursing*, 30(3), 439-446.

Geçkil, E. (2017). Çocuklarda Fiziksel İstismar ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 129-139.

Gonzalez, A., M. J. Zvolensky, A. A. Vujanovic, T. M. Leyro, & E. C. Marshall (2008). An Evaluation Of Anxiety Sensitivity, Emotional Dysregulation, And Negative Affectivity Among Daily Cigarette Smokers: Relation To Smoking Motives And Barriers To Quitting. *Journal of Psychiatric Research*, 43(2), 138-147.

Güler, N., S. Uzun, Z. Boztaş ve S. Aydoğan (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 128-134.

Güloğlu, B., Ö. Kararırmak ve E. Emiral (2016). Çocukluk Çağı Travmalarının Tinsellik ve Affetme Üzerindeki Rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 309-316.

Gümüş, A.B. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Sigara ve Alkol Kullanımı: Depresif belirtiler ve Umutsuzluk Yönünden Bir Değerlendirme. *Bağımlılık Dergisi*, 16(1), 9-17.

Gündüz, A., A.B. Yaşar, İ. Gündoğmuş, C. Savran ve E. Konuk (2018). Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 68-75.

Güz, H., Z. Doğanay, E. Çolak, A. Tomaç, G. Sarısoy ve A. Özkan (2003). Konversiyon Bozukluğunda Çocukluk Çağı Travma Öyküsünün Psikiyatrik Belirtilere Etkisi Var mı?. *Klinik Psikiyatri*, 6, 80-85.

İnandı, T., C. Özer, A. Akdemir, S. Akoğlu, C. Babayiğit, E. Turhan ve Ö. Sangün (2009). Violence, Psychological Features, and Substance Use in High School Students in Hatay: A Cross-Sectional Study. *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26(3), 189-196.

Jacobson, A., & B. Richardson (1987). Assault Experiences of 100 Psychiatric Inpatients: Evidence of The Need For Routine Inquiry. *The American Journal of Psychiatry*, 144(7), 908–913. <https://doi.org/10.1176/ajp.144.7.908>.

Kandel, D. (1990). Parenting Styles, Drug Use and Childrens Adjustment. *J Marriage Fam*, 52, 183-96.

Kara, B., Ü. Biçer ve A. S. Gökalp (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-151.

Karakaya, I. (2014). Çocukluk Çağı Travmalarında Travma Odaklı Bilişsel Davranışçı Tedavi Modeli. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 15, 350-357.

Karataş, U. Y. (2020). *Affetmemenin Yordayıcıları Olarak Çocukluk Çağı Travmaları ve Bilişsel Duygu Düzenlemenin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, Z., G.Z. Çenesiz ve S. Aynas (2019). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Destek Algıları ile Psikolojik İyi Oluş ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 518-537.

Kayış, H. (2019). *Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenler Ve Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerin Sağlıklı Kardeşlerinin Çocukluk Çağı Travması, Psikolojik Dayanıklılık ve Beyin Görüntüleme Açısından Değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık. İzmir: Ege Üniversitesi.

Kılıç, M. ve T. Uzunçakmak (2020). Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanım Eğilim Düzeyi ve Risk Faktörleri. *Bozok Tıp Dergisi*, 10(3), 1 -8.

Kızıлтаş, A. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Öz Denetim, Stresle Başa Çıkma ve Sosyal Destek Algıları ile Alkol ve Madde Kullanma Riskleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koca, B. ve A. F. Oğuzöncül (2011). İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara, Alkol, Madde Kullanımı, Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden Aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 4(2), 4-13.

Koç, F., S. Aksit, A. Tomba, C. Aydın, G. Koturoğlu, A. Aslan, ... S. Kara (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularımızın Demografik Ve Klinik Özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin Bir Yıllık Deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*, 47(2), 119-124.

Koç, F., O. Halıcıoğlu ve S. Akşit (2014). Hangi Bulgular Fiziksel İstismarı Düşündürür?. *The Journal of Pediatric Research*, 1(1), 1-5.

Kütük, M.Ö. ve Ö. Bilaç (2017). Çocuklarda ve Adölesanlarda Duygusal İstismar ve İhmal. *Türkiye Klinikleri*, 3(3), 181-187.

Lanier, C.A., T. Nicholson, & D. Duncan (2001). Drug Use and Mental Well Being Among a Sample of Undergraduate and Graduate College Students, *J Drug Educ*, 31(3), 239-248.

MacAndrew, C. (1986). Toward The Psychometric Detection of Substance Misuse in Young Men: The SAP Scale. *Journal of Studies on Alcohol*, 47(2), 161–166.

Merikangas, K. R., R. L. Mehta, B. E. Molnar, E. E. Walters, J. D. Swendsen, S. Aquilar- Gaziola, ... R. C. Kessler (1998). Comorbidity of Substance Use Disorders With Mood and Anxiety Disorders: Results of The International Consortium In Psychiatric Epidemiology. *Addictive Behaviors*, 23(6), 893-907.

Miller, D. S., & T. Q. Miller (1997). A Test Of Socioeconomic Status as a Predictor of Initial Marijuana Use. *Addictive Behaviors*, 22(4), 1281-1297.

Mollaahmetoğlu, F. (2021). *Madde Kullanma Eğiliminin Aleksitimi ve Bilinçli Farkındalıkla İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Onur, B. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Yayınevi.

Ögel, K, A. Çorapçıoğlu ve A. Sır (2004). Türkiye’de Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15, 112-118.

Ögel, K. (2005). Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci*, 1(47), 61-64.

Öz, B. ve A. Alkeveli (2018). Öğrencilerin Madde Kullanımı ve Bağımlılığında Etkili Olan Faktörlere Bakışının Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi :Çukurova Üniversitesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler. Enstitüsü Dergisi*, 2 (39), 29–43.

Özen, Y. (2017). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 104-117.

Özer, E. ve M. E. Deniz (2014). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Duygusal Zeka Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(4), 1240-1248.

Piko, B. (2000). Perceived Social Support From Parents and Peers: Which is The Stronger Predictor of Adolescent Substance Use? *Substance Use Misuse*, 35(4), 617-630. doi:10.3109/10826080009147475.

Poorasl, A. M., R. Vahidi, A. Fakhari, F. Rostami, & S. Dastghiri (2007). Substance Abuse in Iranian High School Students. *Addictive Behaviors*, 32(3), 622-627.

Pul, D. (2021). *Duygu Düzenleme G  l  ,  ocukluk  a ı Ya antıları ile Alkol Ba ımlılı ı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul:  sk dar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Rickwood, D. J., F. P. Deane & C. J. Wilson (2007). When and How Do Young People Seek Professional Help For Mental Health Problems? *The Medical Journal of Australia*, 187(7), 35-39.

Saçarçelik, G., A. Türkcan, H. G veli ve D. Ye ilba  (2013). Bir Ergen ve Genç Erişkin İkinici Basamak Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Hastalarda Kasıtlı Kendine Zarar Verme Davranışı ile çocukluk  a ı Travma Ya antılarının Yaygınlığı ve Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 50, 222-229.

Savcı, G. (2015). *Türkiye'de Yaşayan LGBT Bireylerinde Sosyal Uyum ve Bağımlılık İli isinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saygın, Y. (2008). * niversite   rencilerinin, Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve  znel İyi Olu  Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sever, G. (2015). *Lise   rencilerinin Madde Kullanma E ilimlerinin Algılanan Sosyal Destek ve Riskli Davranı larla İli isinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Shams, M. (2001). Social Support, Loneliness and Friendship Preference Among British Asian and Non-Asian Adolescents. *Social Behavior and Personality*. 29 (4), 399-404.

Skeer, M., M.C. McCormick, S.L. Normand, S.L. Buka, & S.E. Gilman (2009). A Prospective Study of Familial Conflict, Psychological Stress, and The Development of Substance Use Disorders in Adolescence. *Drug Alcohol Depend.* 104(1-2), 65-72. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2009.03.017.

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev.Ed. Figen Çok). İstanbul: İmge Kitabevi. Sutherland.

Şengezer, T. ve A.D. Şahin (2016). Erkeklerde Alkol ve Madde Kullanım Bozukluklarına Güncel Yaklaşım. *Journal of Family Medicine Special Topics*, 7(4), 80-85.

Taner, Y. ve B. Gökler (2004). Çocuk İstismarı ve İhlali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.

Tekalan, A. (2012). Uyuşturucu Maddelere Genel Bir Bakış, *Yeşilay, Bağımlılık Tedavisi, Aylık Sağlık, Eğitim ve Kültür Dergisi*, 87 (936), 26-32.

Toker, T., A. Tiryaki, G. Özçürümez ve B. İskender (2011). Madde Kullananlarda Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi, Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 83 - 92.

Topçu, S. (2009). *Silinmeyen İzler: Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmali*. Ankara: Pohlenix Yayınevi.

Tucci, A.,M., F. Correa, M. Lucia & S. Formigoni (2010). Childhood Trauma in Substance Use Disorder and Depression: An Analysis by Gender Among a Brazilian Clinical Sample. *Child Abuse and Neglect*, 34, 95-104.

Turhan, E., T. İnandı, C. Özer ve S. Akoğlu (2011). Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet ve Bazı Psikolojik Özellikler. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9 (1), 33-44.

TUBİM (2018). 2018-2023 Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı. <http://www.narkotik.pol.tr/ulusalyayinlar> (12.01.2022).

TUBİM (2007). EMCDDA 2007 Yıllık Raporu, <http://www.narkotik.pol.tr/ulusalyayinlar> (12.01.2022).

U.S. Department of Health and Human Services, (2019). 2019 Prevention Resource Guide, https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/guide_2019.pdf (02.12.21).

Webb, E., C. H. Ashton, P. Kelly, & F. Kamah (1998). An Update on British Medical Students' Lifestyles. *Medical Education*, 32(3), 325–331.

Weitzman, E. R. (2004). Poor Mental Health, Depression, and Associations with Alcohol Consumption, Harm, and Abuse in a National Sample of Young Adults in College. *Journal of Nervous Mental Disease*, 192(4), 269-277. doi: 10.1097/01.nmd.0000120885.17362.94.

Wight, R.C., A.L. Botticello, & C.S. Aneshensel (2006). Socioeconomic Context, Social Support and Adolescent Mental Health: A Multilevel Investigation. *Journal of Youth and Adolescence*. 35(1), 109-120.

Yazgan, A. ve F. Gürgen (2004). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ergenlerde Uçucu Madde Kullanım Özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 5(2), 77-83.

Yeniçeri, İ. (2021). *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Depresyon, Anksiyete, Stres Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü ve Bilişsel Esneklik Eğitim Programının Etkililiğinin Sınanması*. Doktora Tezi. Trabzon: Trabzon Üniversitesi.

Yeter-Bedir, E. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal İhmal ve İstismar Konusundaki Bilgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yıldırım, İ. (2005). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Revizyonu. *Eurasian Journal of Educational Research*, 17, 221-236.

Yıldırım, İ. (2007). Depression, Test Anxiety and Social Support Among Turkish Students Preparing for The University Entrance Examination. *Eurasian Journal of Educational Research*, 29, 171-184.

Yılmaz, E., E. Yılmaz ve F. Karaca (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79.

Zastrow, C. (2018). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev. Ed. D.B. Çiftçi). Ankara: Nika Yayınevi.

Zimet, G. D., N. W. Dahlem, S. G. Zimet, & G. K. Farley (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41.

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU KARAR SURETİ

Toplantı Tarihi : 14.02.2022
Toplantının Yeri: Nişantaşı Üniversitesi Toplantı Odası
Toplantı Sayısı : 2022/4

Toplantıya Katılanlar:

Prof. Dr. Uğur YOZGAT	Başkan
Doç. Dr. Umut BAŞOĞLU	Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Yılmaz GÖBENEZ	Üye
Prof. Dr. Ömer Cüneyt BİNATLI	Üye
Prof. Dr. Ahmet İrfan YÜKLER	Üye
Prof. Dr. Serkan KESKİN	Üye
Öğr. Gör. Erkul BULUT	Üye
Demet ÖVELEK	Raportör

Gündem:

Gündem21. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi İrem Sancak'ın "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyal Destek ve Madde Kullanma Eğilimi Arasındaki İlişinin İncelenmesi" çalışması çalışmasının görüşülmesi.

Kararlar:

Karar21. Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi İrem Sancak'ın "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyal Destek ve Madde Kullanma Eğilimi Arasındaki İlişinin İncelenmesi" çalışması görüşüldü. Yapılan görüşmede çalışmanın Üniversitemiz Etik Kurulu Yönergesi hükümleri gereğince etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmaması nedeniyle **uygunluğuna** oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Uğur YOZGAT
Başkan

EK 2. Katılımcı Bilgilendirme ve Onay Formu

Sayın katılımcı,

“Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyal Destek ve Madde Kullanma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”

Başlıklı araştırmada yer almayı kabul etmeden önce lütfen aşağıdaki yazıları okuyunuz.

Araştırma için sizden beklenen formlarda verilen soruları size uygun ve eksiksiz cevaplamanız beklenmektedir. Vereceğiniz tüm cevaplar sadece araştırma amacıyla kullanılacaktır ve araştırmacı haricinde kimseye gösterilmeyecektir. Araştırmada gerçek isminiz sorulmayacaktır. Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve dilediğiniz zaman araştırmaya katılmaya son verme hakkına sahipsiniz. Araştırmayı yarıda bırakma durumunda ise tüm cevaplarınız yok edilecek ve araştırma verilerine dâhil edilmeyecektir.

Değerli katılımınız için teşekkür ederiz.

☐

Şartları okudum, kabul ediyorum.

EK 3. Sosyodemografik Bilgi Formu

Lütfen aşağıdaki soruları cevaplayınız. Verdiğiniz cevaplar sadece araştırma kapsamında gerekli olan istatistiksel veriler için kullanılacaktır. Araştırmada dışında kesinlikle ikinci bir yerde kullanılmayacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır.

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız :

3. Sınıf Düzeyiniz?:

4. Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

5. Kiminle yaşıyorsunuz?

☐ Tek Başıma ☐ Aile ile ☐ Arkadaş ile

6. Kendinize ait bir odanız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

7. Sigara kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Alkol kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

9. Psikiyatrik Tedavi Gördünüz Mü?

☐ Evet daha önce gördüm ☐ Hayır hiç görmedim

EK 4. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	Hiç bir zaman	Nadiren	Zaman zaman	Sıklıkla	Çok sık olarak
Çocukluğumda yada ilk gençliğimde...					
1. Yeterli yemek bulamazdım.	1	2	3	4	5
2. Ailemdelikiler bana “salak”, “beceriksiz” yada “tıpsız” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
3. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur yada uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
4. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan birisi vardı.	1	2	3	4	5
5. Kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
6. Sevildiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
7. Ana babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
8. Ailemden birisi bana öyle kötü	1	2	3	4	5

vurmuştu ki doktora yada hastaneye gitmem gerekmişti.					
9. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı yada sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
10.Kayış, sopa, kordon yada başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
11.Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
12.Ailedekiler birbirlerine karşı saygılı davranırlardı.	1	2	3	4	5
13.Ailedekiler bana kırıcı yada saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
14.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
15.Ailedekiler beni her türlü kötülükten korumaya çalışırlardı.	1	2	3	4	5
16.Bana o kadar kötü vuruluyor yada dövülüyordum ki öğretmen, komşu yada bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
17.Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
18.Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
19.Birisi bana cinsel amaçla dokundu	1	2	3	4	5

yada kendisine dokunmamı istedi.					
20.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla yada benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
21.Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
22.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya yada cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
23.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
24.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
25.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
26.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
27.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5
28.Gerektiği halde doktora götürülmezdim.	1	2	3	4	5

EK 5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlelerin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.							
2. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.							
3. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.							
4. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.							
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.							
6. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.							
7. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.							
8. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım							

var.							
9. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.							
10. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.							
11. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.							
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.							

EK 6. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği

Aşağıdaki her soruyu okuyarak kendi durumunuza göre Doğru (D) ya da Yanlış (Y) olup olmadığına karar veriniz.

		Doğru	Yanlış
1	Cinsel yaşamımdan memnunum.		
2	Çocukken okuldan kaçtığım için bir iki defa cezalandırıldım		
3	İnsanlarla çabucak kaynaşırım		
4	Gerektiği gibi bir hayat yaşamadım.		
5	Kıyamet gününe inanıyorum		
6	Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanırım		
7	Dersten kaçtığım için ara sıra müdüre gönderildiğim oldu.		
8	Dertlerim çoğundan kimin sorumlu olduğunu bilmiyorum.		
9	Aile hayatımın tanıdığım kimselerin çoğununki kadar iyi olduğuna inanıyorum.		
10	Çocukken başlarına ne gelirse gelsin aralarındaki birliği koruyan bir gruptayım.		
11	Çoğu kez sebepsiz yere cezalandırıldım.		
12	Okulu severdim.		

13	Cinsel konularda sıkıntım vardır.		
14	Kendimi cezayı hak etmiş suçlu bir insan olarak görüyorum		
15	Flört etmeyi severim.		
16	İnşaat müteahhitliğinden hoşlanacağımı sanıyorum.		
17	Annem babam hep beraber olduğum kimselerden çok defa hoşlanmıyorlar.		
18	Hayatta önüne her geleni kapmaya çalışan insanları suçlamam.		
19	Kanunla başım hiç derde girmedi.		
20	Eğer insanlar sırf düşmanlık olsun diye beni engellemeselerdi daha başarılı olurdum.		
21	Hayatımın çoğu kimselerden daha fazla tasa ve kaygı içinde geçtiğine eminim.		
22	Bana gerçekten kötülük yapmak isteyen hiçbir düşmanım yoktur.		
23	Kapalı yerlerde huzursuzluk duyarım.		
24	Polisler genellikle dürüştür.		
25	Toplantılarda kalabalığa karışmaktan çok yalnız başıma oturur ya da bir tek kişiyle ahbaplık ederim.		
26	Kadınları sigara içerken görmekten hoşlanmam.		
27	Küçükken okuldan sık sık kaçardım.		

28	Balık tutmayı çok severdim.		
29	Hiç hayal görmedim.		
30	Onlardan önce düşündüğüm için başkaları benim fikirlerimi kıskanıyorlar.		
31	Okulda hal ve gidişten kırık not alırdım.		
32	Homoseksüelliği çok iğrenç buluyorum.		
33	Kapalı ve küçük yerlerde bulunmaktan çok rahatsız olurum.		
34	İşler iyi gidince aslan payını kendilerine alan fakat hata yapılırca bunu başkalarının üzerine atan insanlarla karşılaştım.		
35	Acıya başkaları kadar ben de dayanabilirim.		
36	Haftada birkaç kez korkunç şeyler olacakmış duygusuna kapılırdım		